IN FUNERE D. SIGISMUNDI AUGUSTI POLONIAE REGIS, MAGNIS DUCIS LITUANIAE, & C...

Jan Dymitr Solikowski



AD INCLYTAM LACHIAM

ANdreę TRIceſii, Equitis Poloni Epigramma.

LACHIA, cur adeò SISMVNDI in funere ploras?
  Non moritur cuius fama perennis erit.
Scilicet inſignis meritorum gloria viuet.
  Donec erit cœlum, terraq; donec erit.
Quæ ſingillatim SOLIKOVIVS ore diſerto,
  Exponens, laudis præmia digna feret.
Quòd pius in dominum, veri ſyncerus amator,
  Quód tibi poſteritas hæc monumenta dedit.
Gratari par eſt te lector candide: cernis
  Quantumuis parua ſcripta fuere mora,
Attamen hæc excepta legi, nimiumq; probari,
  A cunctis auido pectore Sauromatis,
Ambicioſa nihil ſiquidem ornamenta moratus,
  His ſcriptor pura ſimplicitate placet.

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ,

IN FVNERE
D. SIGISMVNDI
AVGVSTI POLONIAE REGIS, MAGNI DVCIS LITHVANIAE, &c:
ORATIO.

IOan: Demetrij Solicouii à Solki
REGII SECRETARII.

VELLEM Deus immortalis, eam mentem, eum animũ alijs, qui me conſilio, ingenio, ſapientia abundãtiores ſunt dediſſet, patres ampliſsimi, & nobiles fortiſsimi, vt quemadmodũ me his rebus antecellunt, ita etiam hoc dicendi munus, in hoc ampliſsimo & grauiſsimo conſpectu veſtro, in hoc tanto REGIS noſtri mortui SIGISMVNDI AVGVSTI funere & parentalijs, aſſumpſiſſent. At quocunq; oculos & animũ aduerto, luctus quidem & lachrymarũ plena omnia, ſed & plena ſilentij intueor. Video veſtem atram, video lachrymas; audio gemitus & ſuſpiria, cerno regalis funeris pompam: cæterum, quòd in tanta ingeniorum & doctrinæ vbertate, in tanta copia lectiſsimorum & clariſsimorum hominum, in

tanta fruge laudis & virtutum omnium, ad dicendum ſurrexerit nemo,non immeritò mirum videri debet. Ac ne res hæc tota, cum ab ijs, qui dicendi principes ſunt, videatur omiſſa : ne & ab ijs prorſus, qui primas in ea facultate ſibi non vendicant deſeratur : Prodeo in conſpectum veſtrum,is quem videtis,etſi iuuenis ætate, & non tanta quanta alij eruditione,is tamen,cuius in Republica fidem & nō iuuenilia merita (abſit dicto inuidia) cognoſcitis: prodeo inquam,non audacia vlla vel temeritate,ſed veſtra humanitate fretus, et vt clientem erga dominum decuit, vera pietate ductus, apud vos, de Rege mortuo verba facturus. Cui quantum hoc facultatis adimit,quòd cliens illius,tantum addit libertatis,quòd fidelis eius patrię ciuis. Quæſo autem,vt ad ea quæ dicturus ſum,benignos animos, ac attentas aures, pro veſtra humanitate adferatis. De Rege benemerito dicam: res ipſas dicam: & ſtatū Reipublicę illius temporis oſtendam: nō eo quidem ſplendore & apparatu verborū, quem fortaſſe à me expectetis : ſed eo animo, qui huic tempori & loco conuenit:cæteris,ſi qui fortè poſt me dicturi ſunt, & orationis elegantiam, & dicendi flumen ac vbertatem relinquens,

Magna ſunt & illuſtria merita,præclaræ & ſingulares virtutes,Regis noſtri SIGISmundi Auguſti,patres ampliſsimi,ac Equites clariſsimi: quę tanto maiores, & clariores ſunt,quanto in maiorem temporum iniquitatem ac difficultates reipublicæ inciderunt. Tranquillo

mari

mari ignauiſsimus quiſq; nauem gubernare poteſt: ſed in aduerſa tempeſtate, nõ niſi prudentiſsimus & peritiſsimus nauclerus. Quis em̃ & qualis iſte fuit Rex? num Tyrannus? num crudelis & impatiens? num ignauus? num præceps & temerarius? num rapax? abſit. Ergò Rex mittiſsimus, patientiſsimus, moderatus, vigilans, ſapiens & iuſtus: & plusquàm vellem clemens & liberalis. At in qua tandem fuit Republica? num in illa fælici, florenti & beata, extra omnes caſus & ſortem humanam poſita: & quam vel inuitam omnes fælicitates & gratię amplectantur: quamq; nullum genus calamitatis domi foriſuè attingat? Minimè. An rurſum nulla penitus: quę neq; legibus fundata, neq; ordine diſtincta, neq; vllis iuſtitiæ præſidijs munita, neq; virtute ac robore militum ſepta, ſed iam conuulſa, euerſa, ac proſtrata ſit: & cuius veſtigium nullum extet amplius? ne hoc quidem profectò. Ergo præclaris quidem legibus, & ſingulari moderatione inſtituta, ſũma conſtantia cõſeruata, maxima virtute defenſa: ſed veluti neceſsitate quadam eò iam adducta, vt inter tot hoſtes, tot vulnera inter tot morbos & corruptelas, toto eam corpore regnante hoc Rege nutare, ac ruinam minari videremus. In quibus malis & periculis, quòd nulla eam pernicies, nulla calamitas tanta, quæ in foribus eſſe videbatur, afflixerit: magnum Regis noſtri meritũ, magnam [illegible] eſſe mox perſpicietis.

Nemo eſt ita in Polonia hoſpes, qui neſciat, quàm ea

 grauibus

grauibus, quàm rapacibus & auaris, quàm acribus &
TVRCÆ. continuis bellis,tanquã rabie efferatis hoſtibus vndiq;
ſit circumſepta. Incumbit Turca ab vna parte, qui in-
uictæ potentiæ ſuæ alis totam ferè Europam circũple-
ctitur. Qui nobis tantò eſt grauior,quantò propinqui-
or: & qui iam propediem, non iam pactis aut fœderi-
bus, quæ tam potenti & auaro hoſti parum firma ſunt
retinendæ pacis vincula,ſed ſanguine ac pectoribus no-
ſtris erit ab ingreſſu finium Sarmaticorum prohiben-
dus. Quis huius vulpeculæ fraudes, eludere ingenio,
conſilio intercapere, celeritate præuenire? quis huius
ferociſsimi vrſi violentiam, virtute comprimere, con-
TATARY ſtantia peruincere,robore poſsit proſternere? Iam ve-
rò Scythas ſeu Tataros,& morum barbariæ, & naturæ
feritate infame genus hominum, & nobis ob aſsiduos
incurſus & populationes ferè domeſticũ, quis non ty-
gres potius quàm homines, pantheras quàm vicinos,
lupos quàm ſocios, harpiyas quàm ſeruos eſſe dixerit?
Quibus cúm nec leges imperent: nec pudor aut pietas
vlla moderetur: non illis domus, non vrbes, non agri-
culturæ,nõ artes vllę bonę quibus victũ quærant,præter
efferam illam vicina inuolandi,rapiendi, fœdandi con-
ſuetudinem,& infidum militandi morem: cúm interdũ
nobis ſua præſidia gloriosè profiteantur: interdum ve-
rò,& ſæpius fines noſtros ingreſsi,rapinis & flamm[illegible] pa-
VALACHY gos noſtros depopulentur. Cum Moldauis & V[illegible]
chis quàm ſit conſtans amicitia,quàm firma pax, nolo
dicere.

dicere. Vos ipſi, qua ſorte, quo loco illa Prouincia ſit co-
gitare poteſtis. Hoc tacere nullo modo poſſum; duo-
bus iam locis Turcas vicinos vobis eſſe, in Vngaria &
Valachia. Quæ quidem Valachia, quoties memoria
noſtra mutarit dominos: quàm variũ aduerſus nos ani-
mum habuerit, vt vetera taceam, declarant abundè re-
centia. Quid Moſchum, an non ipſa feritate magis fe- MOſchi.
rum hoſtem, & nõ niſi coactum, viribusq́ noſtris com-
preſſum, arma deponere ſolitum tyrannũ experimur?
cũ quo bellorum noſtrorũ fama omnes angulos orbis
impleuit. Hoſtis quidem à maioribus noſtris vilis &
abiectus habitus ſemper: ſed iam eò ſuperbiæ & inſo-
lentiæ peruenit: vt hoc regnum iam pridem ſpe & ani-
mo deuorarit: ac imperiũ orientis & occidentis ſibi de-
beri propemodum autumet. Natura me infantem, nũc
propè elinguem dolor reddit: ſi quàm horridum, quàm
fœdum genus illud hominum, apud Germanos amicos
noſtros, ante paucos annos habitum ſit: quam deteſtã-
dũ nomen, quàm plena imanitatis vox Moſchus ſem-
per ei genti viſa ſit, intelligeretis. Nunc autem, quæ iura
cum eo colantur: quanta ſocietas cum eo ineatur: quæ
fœdera ſanciantur: ſi compertũ haberetis: fieri nõ poſ-
ſet, quin hac tanta antiqui nominis & famæ veſtræ ia-
cturæ vehementer doleretis. Minor eſt Poloſci iactura:
minor Ozeriſcorum: hoc veteris famæ & fortitudinis,
& antiquæ gloriæ, damnum eſt inæſtimabile. Quid MARIS
autem mare ipſum Sarmaticum, cuius proprietas ad iacturæ
neminem

neminem profectò alium, quàm ad nos pertinet: an non nudatur noſtris, occupatur alienis armis & præſidijs? Rex ille, qui ob illas maris anguſtias, quas poſsidet totius maris dominatum ſibi vendicat, cuius maiores opem & auxilia regum noſtrorũ cum imploraſſent, non ſemel ea ſibi ſubmiſſa liberaliſsimè ſenſerunt: ita lenitate noſtra abutitur, vt præterquam quòd inconſultis federatis leges maritimis negociationibus imponat, ac curſus maritimos quando lubet impediat; ſed etiam armata claſſe è mari ſuo euectus, quod ipſius littoribus & inſulis terminatur, mare noſtrum totum nauigationibus infeſtum reddat; & è portubus noſtris ſpeculatores noſtros aliquoties apprehenderit, ac eos crudeliſsimis ſupplicijs affecerit: & negociatores noſtros quamplurimos nauibus & mercibus exuerit. Nihil odiosè dico, res certa & plána; proponi mitiùs nõ poteſt.

SVECIA. An & Sueciæ Rex Ericus potuit hoc tempore nobiſcum conquieſcere? cum Liuonia vbiq; opem & auxilium imploraret: ac nemo ferè Chriſtianorum Principum eſſet, qui à Moſcho duro illo tempore eam vindicare, aut ſaltim ei ſubuenire vellet: aut etiam fortaſſe poſſet: poſtremo diui Ferdinandi Imp: prudentiſsimi conſilio, ad Regem hunc noſtrum ſupplex, cuius paulò ante offenſam cæſo legato incurrerat, confugit. Quam Rex noſter, ægrè quidem, quum nõ in acquiſitione nouarum prouinciarũ, ſed rectà & ſapienti gubernatione fœlicitatem regni collocatam eſſe arbitraretur, et rectè,

victus

victus tamen & miſeria vicinorum, & ipſa neceſsitate ſponte ſibi in manus oblata, eam tuendã ſuſcepit. Rex Succiæ Ericus vbi hoc animaduertit, ad prædas etiam agẽdas animum adiecit: & aliquot vrbes portubus ac emporijs inſignes ſubitò occupauit. Non ſum adeò rerũ ignarus, vt neſciam, quo conſilio, qua fiducia ille Rex qui nũc captiuus detinetur, Liuoniam iam Regi noſtro addictam, infeſtis armis ingreſſus ſit, non vt eam à Moſcho tueretur, ſed Regi noſtro eriperet, & defenſionem eius ab immani illo hoſte interturbaret.

Quid Germania? quæ etſi ita firmam & diuturnam beneuolentiam nobiſcum ſemper coluit: ac gentes hæ duæ Polonica & Germanica ob eam propinquitatem commercia, & negociationes, amicitia mutua nihil antiquius habuerunt: tamen illic non defuerunt interdũ qui ſanctiſsimũ illud ius amicitiæ, & mutuam pacem, prætextu Pruſsiæ, quę ſemp omni iure noſtra eſt, ſollicitationibus ſuis conuellere voluerunt. Sed Imperatorũ iam inde à Maximiliani primi tempore, prudentia fuit tanta: vt conatus eiuſmodi ſẽper reprimere, ac ad moderationẽ reuocare, quàm indulgẽdo alienis affectibus, Remp: Chriſtianã funeſto bello implicare maluerint. GERMANIA.

Hi ſunt hoſtes: hæc pericula: hæc tela: inter quę nũc Polonia noſtra, prudentia Regis noſtri Auguſti, ſalua & incolumis permanſit.

Sed ne quis dicat: veteram hanc querelam eſſe: hoſtes antiquos: vſitata pericula, cũ quibus nobis res fuit

ſemper. Huic ego reſponſũ eſſe velim: vetera quidem
eſſe: verum tempora iam eſſe eiuſmodi: vt alium fece-
rint rerum iſtarum omniũ ſtatum, & diſparem condi-
tionem,& cauſam noſtram deteriorem,quàm fuerit vn-
quàm aliorum Regum tempore.

Nam vt à Turcis incipiam: ſub alĳs Regibus noſtris
ſomnium erat imperium Turcicum, & tanquam alteri-
us orbis fabula; tanta adhuc terrarum ſpacia, gentem
illam ferociſsimam à noſtris finibus diſterminabant.
Nunc ita Turca propinquus nobis eſt: ita ceruici no-
ſtræ impendet: vt ad nos venienti non totum triduum,
ſit ſumendum. Et ſicut in corpore humano,vbi cancer
morbus aliquod membrum occupat,nullo non tempo-
re in vlteriora penetrat, & reliquas partes continué ir-
rependo inficit: ita Turcica potentia,& infinita illa re-
gna poſsidendi auiditas, nullo tempore quieſcit: quin,
vrbes,arces,oppida,prouincias & regna ſenſim ſemper
progrediendo, nunquàm veró retrocedendo, inuadat,
occupet,ac opprimat. An non videtis,quantis viribus,
quanto impetu ſe iam in Vngariam, & Valachiam in-
fuderit? quantas copias vtrobiq; reliquerit,& quantam
opportunitatem reliquæ Europæ inuadendæ, nos autẽ
inprimis,habeat? Cuius rei non leuia ſunt initia. Iam
em̃ vtrinq; inuaſiones,furta, ſpolia,rapinæ,mercatorum
cædes perpetrantur. Meminiſtis, quid elapſo biennio
apud Kĳouiam euenerit: & quid ſperandum erat, niſi
facinus paucorum ſanguine vindicatum fuiſſet. Non

primum

primum illud eſt, nec vltimum factum: plura talia pa-
rit propinquitas: quæ ſunt fax, & ſeminarium proximi & triſtiſsimi belli.

Videte & Tataros ipſos. Olim vbi Ruſsiam ipſis accolam, bellicoſiſsimi illi Boleſlai armis ſuis domuiſſet, ac ſuis ditionibus adieciſſent: Tatarorum vires conti-nuis bellis ita acciſæ fuerunt: vt iam eorum reliquijs vl-tra pontum Euxinum ac Mæotidem paludem migran-dum eſſet. Sed aliorum Regum ocio ac indulgentia: ita vires ſuas illi redintegrarunt; vt & numero & mul-titudine hominũ breui in noſtras etiam prouincias re-dundarent. Quamobrem in obſcuris illis finibus, ita cũ noſtris hominibus viuunt: ita ſecum fœderati ſunt quo-dammodo; ſecum mercantur: ſecum prædas agunt: vt plus ferè nobis ſit periculi à noſtris, quàm ab hoſtibus. Mitto vetera, proxima dico. Ante biennium, aut paulò plus, & hoc meminiſtis: cùm Tatari Moſchouiam de-populati, opimá præda onuſti redirent: & tantum im-pedimentorum haberent, vt omni confligendi cõmodi-tate viderentur eſſe deſtituti: poterantq; facilè ab exer-citu noſtro, qui tum cum duce ſuo Georgio Iazlouiecio Ruſsię Palatino, viro in re militari præſtanti, non procul aberat, opprimi: & tam captiua illa imbellis multitudo liberari, quã Poloſcenſes opes ablatæ reſarciri. Finitimi proditores, aliò Tataros præmonitione ſua auerterunt, eosq; inſtanti prælio & cladi ſuæ, noſtræ verò victoriæ ſubduxerunt. Tam cæca eſt in hominibus breuis lucri

Geor. Iazlowieczki Palatinus Ruſſię.

cupiditas,

cupiditas, vt ſe eius cauſa perpetuæ ſeruituti addicant: ac ſeipſos volentes ac viuentes eant perditum. Cæterum olim Tatari, nihil quod allegarent habebant, nunc fœdera quædam & promiſſa, literis & ſigillis firmata, oſtentant: ita quod beneuolentia quondam obtinebāt, nunc neceſsitate quadam extorquent.

Iam & Moſchi ipſius, videte, quàm diſpar ſit ratio. Olim omnes vicinæ nobis gentes, vt barbarum exoſi, indignum ſua amicitia eſſe ducebant: nunc paſsim clarum & celebre nomen habet. Olim cum ſolo Moſcho res gerebantur: nunc cum pluribus, qui in illam barbari hominis ſocietatem deſcendunt. Olim ſola terra belligerendum erat: nunc toto etiam mari vigilandum, ne ſubſidia illi mittantur, armiſq; & bellico apparatu inſtruatur: homines nauigationū periti, ex inferiore Germania, Britannia, Gallia ad eum confluant. Quantum em̄ ei virium bello terreſtri adimebatur: tantum è veſtigio maritima nauigatione reſtituebatur. Olim præterea vos omnes, eum coniunctis viribus & animis perſecuti eſtis: & ſuperbum ac impotētem eius dominatū, ac intolerabilem faſtū faſtidiebatis: nunc ob Regis noſtri ſterilitatem, & ſtudia quorundam in Moſchum, tot occultis periculis, tot latrocinijs, tot proditionibus regnum patebat. Quid? an non & maris ipſius conditio nunc eſt quàm antea longè diuerſiſsima? Num antea portus veſtros prænauigare? num leges, fœdera maritima, & iura gentium omniū violare auſus erat quiſq̄?

Olim

Olim Moſchi cũ Lithuanis & Liuonibus, illi nobiſcum, nos cum Germanis illi, cum Flandris, Brabantis, Britannis, Gallis, omnium nationum antiqua conſuetudine, commercia exercuimus: & vicinam negociandi ſocietatem retinuimus, ac coluimus. At nunc nulla iuris gentium, nulla moris diutiſsimè ſeruati, nullo periculorum & incommodorum metu, ſocij & fæderati noſtri ducuntur: vt & portus antiquos, ſtationesq; vſitatas, nauigando præteruolare, & deſertis ac proditis ſocijs & vicinis, cum hoſtibus nouas pactiones contra ſocios facere, æterno etiam ſuo damno & calamitate, nihil vereantur. Ita, vt & pudoris, famæ, fidei, & ſalutis publicæ, & ſuimet planè, prę hac infælici cupiditate, obliti eſſe videantur. Vt neq; nobis quisq̃ hoc vitio vertere debeat, quòd & nos in hac conuerſarum ſocietatũ fortuna noua fædera & pacta cum remotiſsimis Gallis, ſalutis noſtræ cauſa, inire cogamur. Non ſumus facti autores: ſed alienum exemplum ſumus ſecuti.

Nonne cum Dania, Suecia & Noruegia, Scandia illa priſcis appellata, olim propè à ducentis annis nobis & fædera & amicitia firma & cõſtans intercedebat: tam eo tempore cũm regna illa vni parerent: quàm cùm diuerſos Reges haberent? Ita eſt certè. At iam non ita pridem adeò & amicitiæ, & fæderum ratio perturbata fuit tota: vt cum Dano fædera ſancienda, cum Sueco bellum gerendum fuerit: & rurſum, qui fæderatus erat, plus damni ſocio quàm hoſtis dederit: qui hoſtis regnò

 excide-

exciderit, & amicum nobis regem poſt ſe reliquerit.

An & Germania ipſa non eſt nunc diuerſæ conditionis quàm olim? Nunc eſt ſecura, tranquilla, quieta: a ciuilibus em̃ bellis, quibus per tot annos, propter infælices de religionē cõtrouerſias, diſtinebatur, & domeſticis armis receſsit. Atq; vtinam diu ac ex animo, non ſolum à patriæ parricidio quieſcat: verùmetiam cauſas ipſas, ac fomitem taliũ diſsidiorũ è viſceribus reuellat, pro Dei gloria, ac ſalute totius Reipublicę Chriſtianę optandum eſſet. Nunc ergò potentior, atq; vtinam nobis non magis infeſtior ſit. Multæ fuerunt priſcis Regibus noſtris in Germania affinitates: multæ neceſsitudines, ad SIGiſmundũ vſq; Regem: nunc ea vincula obliuione ſenteſcunt: neglectu corrumpuntur: & ipſa vetuſtate corruunt. Vnde etſi facilè aliqua pernicies, inuidia quorundam, in Republicà noſtra, ob illam quã ſuperius dixi cauſam, exoriri poterat: ita tamen prudentiſsimorum Principum moderatione retinebatur, vt nullum incommodum, nullam perturbationem in Republica videremus.

Hæc ſunt vulnera, hæc pericula, hæ ruinæ, inter quas Rempublicam noſtrã, Rex iſte noſter, cui has exequias adornamus, ſartam & tectã conſeruauit: & incolumem, mortuus reliquit. Singularis prudentię, eximiæ dexteritatis, ac fœlicitatis maximæ fuit ꝑfectò: in tanta difficultate Reipublicę, in tantis procellis & tempeſtatibus & in tot occaſionibus occaſus patrię, ita moderari rempublicam

publicam, ita tueri, conſeruare ac relinquere: vt neq; Turcarum torrentis more ſæuiens poteſtas, neque Tataricę multitudinis celeritas, neq; copię Moſchicæ, neq; Valachię caſus & mutationes, neq; Regum maritimorum parum tuta ſocietas, ac fatales conuerſiones, neq; in Germania quorundã machinationes, noſtram Rempublicam eo regnante, aliquo inſigni damno, vel detrimento affecerint.

Oſtendi, patres ampliſsimi, & fortiſsimi Equites, in quantis fluctibus & turbine rerum ac temporum, Rex noſter, reipublicę ſalutem conſeruarit; ac quàm in tranquillo ſtatu nos omnes, vnà cum ea, moriens reliquerit.

Venio ad morbos, vlcera, peſtes, venena & planè funera reipublicę. In quibus, non hoc mirandũ eſt, quòd aliqua oculis noſtris ingrata conſpiciamus: ſed hoc potius, quòd non funditus euerſam, & collapſam rempublicam intueamur. Concordia eſt mater omnis fœlicitatis reipublicæ. Hæc à finibus depellit hoſtem: auget opibus regnum: ornamentis illuſtrat: præſidijs firmat. Cúm autẽ duę ſint res, quæ mutuam concordiam ciuium inter ſe retinent & tuentur: Religio, & Iuſtitia: videte obſecrò per immortalem Deum, quæ ſit apud nos eius vtriusq; ratio. Nulla fuit vnquam tam gens barbara, nulla tam natio ferox: quę non Deorum aliqua religione moueretur; & quæ ſtatus ſui ſtabilitatem, nõ religionis integritate cõtineri putaret. Quam ſi aliquam retinere voluit, concordibus eam ſtatisq; ritibus & cæremonijs

MORBI Reipub.

remonijs firmandũ putauit: vt eam rem, quæ vnita aniꝰ mos hominum vnire & conciliare, varia verò & inconꝰ ſtans eosdem diſtrahere, ac ciuilis ſocietatis vincula perrumpere ſoleat. Quòd ſi nationes barbaræ phanaꝰ ticorum numinum cultrices hoc agunt: multò magis nos, certiſsima veri Dei cognitione illuſtratos, decere: vt in ea ré, quæ nobis non opinione, ſed vera certitudiꝰ ne contigit, minus diſſenſionum, minus varietatis eſſet: procul eñ dubio veram illam animorum concordiam cóſeruatricem generis humani, & firmiſsimum Reipuꝰ blicæ munimentũ conſeruaremus, & tueremur. At iam nulla de re inter nos maiores controuerſiæ ſunt, quàm de religione: & in qua re maximam coniunctionem & concordiam fieri expediebat: in ea diſſenſionum & diꝰ ſcordiarum ſeges eſt infinita. Vidimus ruinas, & clades alienas: vidimus excidia: ob vnam tantum, aut alteram ea de re excitatam opinionis diuerſitatem. Apud nos tot ſunt opiniones, tot ſententiæ; tot etiam ſcandala, & tanta diſparitas: vt de vera illa concordia, & animorũ, quos vna religio conciliare debebat, coniunctione, iam pridem deſperatũ eſſe oporteat. Qua ſublata, quid ſalꝰ uum, quid ſtabile, quid diuturnum in Republica poteꝰ rit eſſe? Licet autem aliqua remedia concordię exterioꝰ ri adhibere velitis; fieri tamen vix poteſt, vt hæc tam aꝰ trocia ſcelera, hæ blaſphemię & ſcandala, à quibus com memorandis, etiam viri boni mens meritò abhorret, à Deo impunita prætereantur. Quod regnum, quæ proꝰ uincia

Religio.

uintia eſt,quæ ciuitas adcò fœlix,vt in apoſtaſia & Iu-liani ſmo diu perſiſtere potuerit, quin prius omnia gloriæ & ſtabilitatis ſuæ ornamenta turpiſſimè amiſerit: poſtea verò & ipſa funditus euerſa corruerit? IVLianiſmus.

IAm autem iuſtitia,quæ mihi è priore videtur pendere, & cuius transgreſsio omnem ſtatum Reipublicæ conuellit & confundit, qualis apud nos ſit,& quàm rectè fungatur munere ſuo, vos ipſi videtis. Vnde enim tanta licentia? vnde tanta morum corruptio in totam Rempublicam effluxit:ac eam tanquã peſte certiſsima infecit? Quid aliud omnem Reipublicæ ordinem, harmoniam, & concentum perturbauit: quàm quòd tota diſtributiua:& commutatiua Iuſtitia, visq; eius tota, è finibus noſtris,quaſi in exilium quoddam pulſa,ac eiecta eſt? Hinc enim mota ſuis locis offitia, hinc virtutum ſtudia proiecta: cum quod virtute debuit, id pareretur peccunia. Inde quòd ſinguli ſuas ſtationes deſerunt, & in alienas functiones violenter inuadunt: alij ad ſe omnem principatum Reipublicæ ac iura offitiorum pertrahunt. Inde quòd in Republica nihil ſanum nihil certum:non rectum conſilium, non ratio: ſed vis quædam cæca, furor ac impetus, ſtultitiæ miniſter,omnia peruertit ac proſternit. Inde quòd tota conſilia publica, & comitia non alio medius fidius fine terminantur, quam vt quiſq; ſecum domum aliquid auferat, & auctior,potentior,atq; ſuis admirabilior redeat. Quid eſt hoc? ſciuntne, quid inde REipublicæ detrahant? IVſtitia.

C ſciuntne

ſciuntne quid debeant? ſciuntne grande hoc ſacrilegi‑
um non tantum peculatum eſse, ita agere cum Repu‑
blica? Quod ærarium exhauſtum: quod Respublica
neceſsarijs deſtituta, nec ab hoſtilibus armis vindica‑
ri, nec ſtatum & dignitatem Regis tueri, nec offitiorum
integritatem, è quibus iura dicuntur conſeruare, nec fi‑
nes regni defendere, nec arces ac earum mœnia laben‑
tia reſtaurare, nec oppida reficere, neq; militem alere,
neq; legatos peregrè cum dignitate fouere, neq; vlla pu
blica munera, quantum expedit, implere poſsit. Ecce
fructus ſublatæ Iuſtitiæ, proceres. videamus reliqua.
Vbi nunc eſt illa moderatio? vbi frugalitas? vbi illa
magnanimitas? vbi armorum vſus? vbi reliquæ virtu‑
tes, quæ gentis Polonæ imperium, ita longè & latè pro‑
pagarunt? vbi illa laudis & gloriæ cupiditas? vbi ti‑
mor ille ignominiæ? vbi contemptus mortis & pericu‑
lorum? vbi eſt illa publica, & quaſi propria gentis no‑
ſtræ honeſtas, fundamentum libertatis noſtræ? omnia
hæc immani vitiorum colluuie commutata habemus.
Succeſsit enim luxus, ignauia, gloriæ contemptus, pu‑
ſillanimitas, & alia deterrima vitia: quæ maximum de‑
decus genti noſtræ inurunt, & ſtatum Reipublicæ con‑
uellunt. Magnum vlcus eſt in Republica, veritatis con
temptus: at propter ambitionis & auaritiæ ſtudium, a
dulationum ſtudia creſcunt: quibus innocentum & pio
rum regum ac principum non ſolum aures, ſed etiam
animi, tanquam peſtifero quodam veneno inficiuntur:

Honeſtas fundamentum libertatis publicæ.

vt verita

vt veritatem audire deſueſcant, & rectæ rationis lumen, & perfectũ de rebus iudicium amittant. Maxima peſtis eſt auaritia, & honorum immoderata cupiditas. Quid enim eſt tam ſancto iure vallatum: quid tanta religione munitum: quo non penetret auaritia: quod non perturbet & cõtaminet ambitio? Ingens paralyſis Reipublicæ, quod impunè facultates eius diripiantur, ac in priuatorum domos conuerſæ deliqueſcant. Maxima corruptela, cũm quod virtuti debetur, tribuitur ignauiæ: cumq; publica flagitia non ſolum non vindicantur, ſed etiam ampliſsimis honoribus, & præmijs affitiuntur: & ratio tota iuſtitiæ, ſine qua nihil ſaluum in Republica, nihil integrum in rebus mortalium haberi poteſt, euertitur. Ac vt in corpore humano, cúm non ea eſt temperamenti ratio, quæ in ſanis corporibus ſolet eſse, ſed humorum quædam diſconuenientia, & diſparitas exoritur: ita vt noxij, oppreſsis ſalutaribus principatum obtineant, hominem de ſalute periclitari oportet. Ita cum offitia publica, non ſemper publico virtutis teſtimonio, dignis & optimis viris, ſed præcio & prauis artibus ſæpius ad homines ignauos, & Reipublicæ gerendæ imperitos, ignarosq; negotiorum deferuntur: digni verò, ac virtute præſtantes viri opprimuntur, & honorum aditu prohibentur; omnem compagem, & connexionem Reipublicæ diſsolui, ac corruere neceſse eſt. Et vt magis de ægroti ſalute dubitatur, cum is non ſolum omnem medicinam reſpuit, ſed etiam ſalutaria

medici præcepta & cõſilia abominatur: ita cum in Re-
publica non ſolum non audiuntur vtilia conſilia, ſed e-
tiam ſuccenſetur ijs, qui vera patriæ charitate, publica
vitia, & morbos Reipublicæ reprehendunt: quæ etſi in
omnium conſpectu verſantur, tamen ab ijs, à quibus
minimè oporteat, excuſantur & proteguntur; ſalutem
vniuerſam Reipublicæ deſperari oportet.

HIs morbis hactenus Reſpublica laborauit: his vene-
nis infecta, his peſtibus exulcerata languebat: Mors
erat proxima: euerſio neceſſaria: ruina certiſsima: niſi
& ſummi DEI beneficio, qui expectat à nobis omnibus
aliam mentem, alios mores, & REgis noſtri in omni
ſæculorum memoria celebranda prudentia, & animi
moderatione ſeruati fuiſsemus.

OSTendi maximum hoc & generale Regis noſtri
meritum: oſtendi prudentiam: oſtendi fœlicitatem, qui
in tantis fluctibus, in tam nouis, ac inſolitis tempeſtati-
bus, tanquam rector nauis prudentiſsimus, Rempubli-
cam noſtram, in tot externa, tot domeſtica mala, ve-
luti ſcopulos & ſalebroſa vada illiſam, ita gubernauit:
ita rexit: ita accommodauit; vt ſaluam & incolumem
in tutiſsimo portu reliquerit. Ceſset iam inuidia: deſi-
ſtat ingratitudo: quæ non omnium ſed quorundam
fuit: qui ſi ipſi boni fuiſsent, Regem optimũ habuiſsẽt.

DE cuius quidem Regis genere, natali, vita, mo-
ribus geſtis, & virtutibus ſingularibus, tẽpus eſt, vt iam
dicamus: vt cognoſci ab omnibus & perſpici poſsit, quę
ſint illę

ſint illę artes, quæ virtutes, quibus has res tantas, tanq̃ Reipulicæ noſtræ ſalutares, confecerit: quod quidem quàm breuiſsimè faciemus, Adulari nolo mortuo, cui non ſum adulatus viuo: vera dicam omnia: neq; ſi qua ſunt vitia prorſus tacebo: vt ex ꝗs in poſterum alꝗ ſua corrigant.

NAtus eſt SIGISmundus Auguſtus patre SIGISmundo: auo CAſimiro IAgellonis filio: & BOna SFortia Dvce, quondam MEdiolani, poſt autem BAri ac Roſsani domina, ex ſanguine Regum Arragoniæ, Franciſci SForciæ optimi & clariſsimi Principis filia: celeberrimis toto orbe familꝗs. Quis enim eſt, qui neſciat: aut quæ tam remota regio, quæ de virtutibus, moderatione, iuſtitia, & fœlicitate principum domus Iagelloniç non audierit? Fuerũt IAgellones, vt apud exteras nationes ſemper, moribus, comitate, beneficẽtia, et ob bella contra barbaros fœliciter geſta laudatiſsimi: ita apud ſuos, propter ſingularem clementiam, iuſtitiam, & ſapientiam, & ob Lithvaniæ prouinciam latiſsimè patentem & bellicoſam, regno adiunctam, in ſumma veneratione, charitate & beneuolentia habiti. Tale enim eorum fuit imperium, vt non tantũ apud ſuos, ſed etiam apud externos eorum nomen & memoria, omni laudis comendatione vigeret. Non cõmemorabo fœlicitatem illam Poloniæ, Proceres, quæ tamen non magis eſt Poloniæ, quàm totius Reipublicæ Chriſtianç: cũ poſt acerrima & continua bella IAgello Litvanorum

PArentes SIGISM. AVGVSTI.

SIGISmũdus CAſimiriades.

Princeps, & idolorum cultum religione CHRIſti ſuſcepta, & morum feritatem, admiranda humanitate aſcita commutauit: ac hoc vtrunq; in totam illam prouinciam propagauit: & eam quæ pauló ante, tot tam crebris & vehementibus populationibus ab armis Poloniam reſpirare non ſinebat, virgine Regiæ ſtyrpis cóiugio ſuo copulata, non ſolum amicam, ſociam, ſed etiam perpetuis vinculis beneuolentiæ nobis aſtrictam effecit. Nihil hic dicam de cruciferis: qui cum determinatis fundis & finibus ſeſe non continerent, ſed noſtros fines reuellendo, in regnum totum vires ſuas infundere vellent: æternum memorabili prælio ab eo ſuperati, victi, ac totæ vires eorum fractæ in dies langueſcere ceperunt. Nihil dicam de alijs beneficijs, quibus rem Polonã auxit & locupletauit. Quid filij eius CAſimiri, paruane extant merita? Cuius filij IOannes ALbertus, & ALexander, etſi nonnulla bella parum proſperè cum hoſtibus geſſerunt: tamen SIGISmundus eorum frater, huius de quo nunc agimus, pater, infœlices caſus eorum, ſua dexteritate, & fœlicitate ita vindicauit: vt & præteritas clades egregié vlciſceretur, & tot victorijs, ac triumphis, non ſolúm earum memoriã deleuerit: ſed nomen etiam Polonum, tot & tantis trophæis illuſtrauerit: ac ipſam Poloniam, tenuem, exhauſtam, ac tot malis vexatam, florentem opibus, viris & armis potentem, claram, fœlicem, & beatam reddiderit. Quæ cum ſint vobis quàm mihi penè notiora: cum ea,

quæ ego

ſitatem, ſomnũ certè quietum
o tantis ſuis ærumnis, pro tan=
inem & conuitia reportant, &
prehenſioni obiecti ſunt: non
...ium, magisq; ſeruum
ò quidam conqueritur; cum, ò
& ſpecioſũ, quàm fœlicem pan=
...ens: ò pallium ſpinis re=
moleſtijs abundatis; vt o=
os gerenti eripiatis. ET p=
i illepidi correctores, & vi=
nem, & ſtudiũ, tot comitiorum
bellicas, tãtos ſumptus effu
os videre velint: minus otij
n ea, quæ fortè humanitus
rterent.
lius eſt beneficium? an parua
æ tranquillitas, hoc otium, ea
a varietate opinionum de re=
: cùm ea de cauſa, cæteræ præ=
& regna florentiſsima, ciuilibus
ridialibus armis, templa, do=
ntarint: vrbes euerterint:
incurio, nihil intactum reliqueſ
tem omnem planè amiſerint.
lacidè & ſuauiter inter nos vi=
in hoc interregno noſtro, orbi
E terrarum

BEneficia REGIS. Pax domeſtica.

terrarum miraculo fuerit. Quo Rege, mi
regno, ab hoſtibus noſtris illata ſunt? Quo
Livonia regno adiunctum eſt? Nihil eſt Livonia
victa. ferro, flamma, & ſanguine, cum ob cæſu
Archiepiſcopum Rigenſem, Vilhelmum
Brand; ac Chriſtophorum Dvcem Mech
in vincula coniectum: bellum, ac exerci
conſpectu haberet: ſupplex ad pedes Re
mi abiecit? Livonia illa tanta, non pro
gnum tot vrbibus potens, tot portubu
arcibus munita: quæ etiamnum flore
opes ſuas retinuiſſet: neq; partes eius
ſti barbariſſimo & crudeliſsim
nullæ hiſtoriæ vnquam prodide
ſareæ Maieſtatis interceſſiones,
ni Imperij preces, REgem placidi
nes illius prouinciæ exercitus ſ
ſtituto reuocaſsent. Eorum enim
voniæ, Vilhelmum Firſtembergium ob
nes ſuſcipere, potius quàm arma experiri,
eas ſuſcepit: iureiurando confirmauit: Ar
Rigenſem, cũ Dvce Mechelburgico liberè
ea ratione REgem placauit eoq; vei
nit: ita, vt noſtri exercitus, quos tunc ma
ſtructiſsimos habuimus, domum ſine ſa
niæ reducerentur. Sed tamen magiſter, non
no iure, cum vires Moſchi ſe ferre poſse exiſ

Regi ſubiecerat. Niſi poſtea, cum Moſchus anno ſequenti, Livoniam ſummis viribus ingreſsus, magnam eius partem deuaſtaſſet:& Derpatenſem vrbem occupaſset:ac Epiſcopum eius diœceſis cepiſset. Tunc enim Liuonia in anguſtum redacta: permiſsu Imperatoris Ferdinandi,iam toto iure ſeſe Regiæ poteſtati ſubiecit: quam vt is tuendam ſuſcepit,nihil à Moſcho detrimenti paſsa eſt amplius: præter Firſtembergium, qui ſe & Felinum arcem, in qua ſe imprudentius incluſerat, tyranno dedidit. ET tum Rex noſter iure ſuo,iam videns Liuoniæ ſtatum immutatum eſse, religionem Catholicam profligatam,ac ordinem abiectum(quæ res tantæ direptioni & calamitati cauſsā non poſtremam præbuiſse videtur) vt eius vires ſparſas, ad neruum aliquem [illegible] ardum Ketlerum, quod pater Alberto [illegible]uſsia fecerat,Curlādiæ,& Semigal[illegible]: & poſtea Ioanni Chodkevicio viro [illegible] tibus ac ſcientia militari, quàm multiplici eruditione, ac rerum experientia clariſsimo, Livoniæ adminiſtrationem commiſit. NIhil eſt illa fœlicitas,& gloria,tam incruentæ victoriæ: qua permotæ omnes ciuitates Anſiatici fœderis, Regi,ex illa expeditione reuerſo, ſui protectionem, & ius defenſionis, & auſpitij, per legatos ſuos permittebāt. Qvid obſtitit? aut quis tantam acceſsionē Polonico nomini ſpontè oblatā,è manibus eripuit? Qvid? conſilia. Aut enim nulla fuerūt: aut mala, Cum enim negotiū ad regni comitia dilatum

Se Regi Pòlon. ſubicit

Gottardus creatur Dux Curland:& Semigalliæ.

IOAnnes Chodkiewicz admiſtrator Liuoniæ.

Ciuitates Anſæ Regi ſe ſubdere volunt.

E ij eſſet,

eſſet, quod celeritate indigebat, in irritum & ventos abijt. Nolite accuſare Regem, proceres. Nihil eſt facilius, quàm in Reges erratorum noſtrorũ reijcere culpam: cum ita inſtitutam Rempublicam habeamus, vt quanto plures ſunt, qui de ea, vnà cum Rege conſulant, tanto minus obnoxium culpæ Regem eſſe oporteat: cum non abſoluta poteſtate nobis imperet, ſed ex conſilijs & authoritate Senatus dependeat. Dependeret autem ſemper, ſi concordes ac conſtantes ſententias eius eſſe cognoſceret. Conſtantia patres, conſtantia ac fide opus eſt: fide inquam maxima, quam genibus in terram abiectis, in conſpectu totius patriæ, DEO, & Reipublicæ iuratis. Quæ ſi tanta eſſet, quan-

Exequutio ſtatuti Alexādrini tam iureiurando recipitis, non ita labora[illegible] vis hæc non ad omnes. Sed redec[illegible] gis noſtri. An paruum illud meri[illegible] pes, & vectigalia Reipublicæ, au[illegible] ſtra, & ordinis equeſtris flagitatio[illegible] quod de ſuis prouentibus, magnã partem [illegible] fenſionis publicæ deciderit atq; donarit [illegible], in

IAc. Vchā Archieps. Hieron. Oſolinius. Caſtellan. Sandomir IOAnnes Borakowiu. Senatu hoc veſtro ampliſſimo, Vchanius hic Archiepiſcopus, ad curas ferè perpetuas natus Senator, in ordine vero equeſtri Hieronimus Oſſolinius, publicæ & ſuæ libertatis cuſtos, & aſſertor animoſus, nunc Caſtellanus Sandomitien̄, multum operæ, & laboris impoſuerunt. Cuius rei apud Ioannem Borucouiũ, Præpoſitum Lancicienſem, Regium Secretarium, virum

integræ

integræ fidei,& ſingularis probitatis acta,& volumina in quibus elaborauit, extāt. Quæ recuperatio,& ſi non nullis permoleſta accidit; tamen, niſi morbus ille rerum publicarum ambitio, eam rurſum eluxet, & labefactet: multum profecto incommodi è Republica ſuſtulit. Primum Regios reditus, qui perpetuis donationibus,& fundorū diſtributionibus diſtracti,& exhauſti fuerunt: collegit. Deinde, viam multis ad benemerendū de Republica apperuit: hoc enim reddidit Regibus,quo virtutem hominum ad Reipulicæ ſtudia excitarent et prouocarēt: quod tum fieri non poterat, cū vniuerſæ opes, & patrimonia tota Reipublicæ in pau[illegible] [illegible]mos coactæ, & concluſæ iure hæreditario fu[illegible] [illegible]itis offitia negligebantur: & Res[illegible] [illegible]n finibus: nec domi viros litte[illegible] [illegible]ntes, tam amplas Reipublicæ [illegible] luxum,& libidinem,filijs priuato no[illegible] relinquerent. Vnde nec functiones pu[illegible] [illegible]tijs adiunctæ, cum ab vno tot, [illegible] n diuerſis locis tenerentur, rectè adimpleri poterant. IN ordinem iam ſuum ea omnia,cura, ſtudio, & vigilantia Regis noſtri redacta ſunt; dummodò ne nouis cuniculis ea perturbet auarities iſtorū, qui non intelligunt,in hoc ſemel ab eo conſtituto ordine, ſalutem,& dignitatem totius Reipublicæ,& fortunarum priuatarum ſtabilitatem ſitam eſse. Non ſua cauſa, fecit hoc Rex ille. Nam quid in noſtra Repu-

 blica

blica ſua cauſa Rex facere velit: in quã, nihil propri-um, nihil à publico ſtatu ſeiunctum habeat: ſed & ſua & ſeipſũ Reipublicæ debeat? Sed fecit hoc veſtræ o-mniũ vtilitatis, & veſtri cõmodi cauſa: in quorum gratiã non ſolum ingenij, & induſtriæ, ſed etiam ſalutis ſuæ vires vniuerſas, tot comitijs, tot ꝓfectionibus effudit.

Vnio Lituanorum cũ regno. VEnio ad Litvaniam, quam & ſi ſemper nobis amicã, & in fœdere antiquæ amicitiæ, & cõmunium vinculorum integra fide perſiſtẽtem habuimus: tamen arctioribus multo vinculis nobis deuinxit, & in vnum regni, ac Reipublicæ corpus vniuit. Quo quidem in negotio, quantum difficultatis fuerit: & quàm ſollicitè de ea re conficienda, tam apud patrem SIGISMVNdum quàm apud eius filium SIGIS[illegible] AVguſtum, nuntij ordinis equeſtris, n[illegible] [illegible]mitijs laborarint, & contenderint [illegible] [illegible]ſtis. [illegible]cit itaq; ille, quod bonũ Reg[illegible] [illegible] verum patrem patriæ: qui vniuerſam eius ſa[illegible] fœlicitatem hac vna re niti perſpiciebat: & quam, niſ[illegible] [illegible]ermiſnaſſet, quem[illegible] videmus, fortaſſe in hoc [illegible] [illegible]es nõ ita tranquillas, nec animos ita ad c[illegible] [illegible]rdiam propenſos habuiſsemus. Quibus incommodis ille prudentiſſimè occurrit: & aſſiduis profectionibus, curis, laboribus, admonitionibus, precibus, imò & liberalitate ſua maxima, erga quamplurimos, rem eam, tanta & ſua laude, quam vnu[illegible]tè omniũ regum propriam ſuam iure ducere poteſt, & noſtra fœlicitate confecit, concluſit, ac ſempiternis fœderum & beneuolentiæ vinculis

ratam,firmam,ac perpetuam fecit. Ita vt Polonam & Litvanam gentem,iam vnum populum, vna comitia, vnum ſenatũ vna cõſilia, vnam Rempublicã,& vtrãq; fortunã cõmunem, magno decore & ornamẽto vtriusq; nationis,magno præſidio ſtabilitatis ſuæ,habentẽ, agnoſcas. Magnũ hoc benefitiũ eſt, quod ita firmam, ita beatam,ita immortalem,copulatione virium,opum & conſiliorum,ſanè noſtram Rempublicam fecit. Sed adhuc multo maius,quod quicquid iuris in Litvaniã, à maioribus ſuis habebat: hoc totum ſibipſi ademit: & vtriq; nationi donauit.

Vnio Pruſſorum.

IAm Pruſsos, qui propria quædam conſilia, & priuatos terrarum ſuarum conuentus ſuis temporibus conce[illegible] V[illegible]nt: quia periculum Reipublicæ aliqu[illegible]tica, nec m[illegible] inde aliquando metuebat, ſi quid ſeparati [illegible]bebat: cu[illegible]gni habere viderentur, maioris firmitatis [illegible]otiu[illegible] vnionis nexibus, ad vnum regni ſt[illegible]it. Quæ vtraq; vnio, ſi prioribus Regibu[illegible]ifficilior, quin eam perficerent: Regis noſtr[illegible]n & prudentiam: ſin autem eam illi noluerunt, b[illegible]em, & verè Regium in Republica animum huius noſtri apertiſsimè declarat. Sed non deſunt, qui non pari gratitudine ea merita proſequuntur: & quod, cum non haberent, expetiuerunt, hoc adepti propè nihili faciunt. Cum Liuonia abeſſet, deſiderarunt: cum abeſt,oneroſam [illegible]eſse dicunt,Recuperationem, quam vos executionem vocatis,maximis

votis

votis requirebant: nunc tantum non execrātur. Vnionem optabāt: nunc perfectam non tanti faciunt. Quorum ego inſtabili ſententia nihil moueor. Maius eſt totius Reipublicæ iudicium, maior authoritas. Ingratitudo paucorum, quæ cum paſsim bonis omnibus viris inſidietur, etiam in præclarè geſtis Regis noſtri non potuit eſse otioſa. Quæ vt non debuit eum deterrere à benefaciendo: ita neq; nunc memoriam benefitiorum eius abolere poterit reprehendendo. Regium eſt, cum rectè feceris, malè audire.

Ducalis Pruſia pacata.

IAm quantū illud eſt, quòd Pruſsia Ducalis, cum ſub Alberto Seniore domeſticis diſsenſionibus æſtuaret: ac externi Principes, præſertim qui minus debebant, conſpiratione cum nouis quibusdam hominibus Principi ſeni adhærentibus facta, primum arces aliquot, deinde totā Pruſsiam ſpecie tutelæ iunioris Ducis occupare vellent; ac iam hoc nomine & Pruſsia armis plena eſset, & grauiſsima rerum [illegible] perturbatio, in oculis verſaretur: quam pr[illegible] Cardinalis Varmienſis Staniſlaus Hoſiu[illegible] [illegible] integritate, & doctrinæ laude clariſsimu[illegible], obſeruauit: ac de ea ſumma celeritate, & diligentia Regem, & Senatum admonuit: eam, Rex noſter prudentiſsimus, ſuis conſilijs ita pacauit, & tranquillitati reſtituit: vt & Alberti Principis Senioris extremam illam ætatem, ab inſtāti difficultate [illegible]ndicauerit, & iuniorem ab imminenti exitio liberauerit. Cū enim te Ioannes Slvzeui,

Staniſlaus Hoſius, Car. Varmienſis.

Cōmiſarij in Pruſiā.

Palatine

Palatine Breſteñ, cum Petro Zborovio, tunc Caſtella= no Bieceñ, nunc vero Palatino Sandomirienſi, Ioanne Koſtka Gedanenſi Caſtellano, & NICoIao Firleio à Dambrovica, nunc Caſtellano Viſlicieñ, viros prūden= tes & magnanimos, eo ſua & totius regni authoritate cum ſūma poteſtate & imperio delegaſset: vos ſūma prudētia veſtra, & cauſas excitati illius periculi, quę antea latebant, inquiſitione veſtra diligēti eruiſtis: & authores turbulentos, cubiculares conſiliarios, delegatorum à vobis iudicum ſententia, publicæ condemnauiſtis: & commune periculum, ac incendium, trium ſanguine, duorum proſcriptionē, reſtinxiſtis. Cuius tam eximij, ac memorabilis facti veſtri gloriam, publico veſtro in Senatu teſtimonio, pro veſtra humanitate mecum cōmunicaſtis: cum eo à Rege, antequam vos ſumma autoritate veniretis, ad obſeruandū illud tum primum emergens malum, vosq; in illo diſcrimine expe- ... morandas, miſsus eſſem. Quo nomine ... mini Respublica plurimum debet: & ne... ſse, qui actum illum maximum, non parua nominis veſtri commendatione, poſteritati legendum exhibeant.

Petrus à Zborow. Ioannes à Służewo. IOAnnes Koſtka. NICOlaus Firlei.

HVc pertinet, vt in Pruſsia regali (etſi tota regalis eſt: ſed ita nunc eam appellare libet, vt differat ab ea parte, quæ Duci eſt ſubiecta) in vrbe Gedano actus ille celeberrimus Staniſlai Carncouij Epiſcopi Vvladiſlauiæ, cum Ioanne Sieracouio Palatino Lancicienſi,

Commiſſarij Gedanū miſsi. Sta: Karnkowski Epiſcopus VVladiſl.

F Ioanne

Ioa. Siraſ coniꝰ Pal. Lancic.
Ioa. Koſtka Caſtell. Gedanen.
Nic. Firlei Caſt. Viſlicienſis,
Stan. Vyſoczki Caſt. Biechow.

Ioanne Koſtka, Nicolao Firleio, Staniſlao Vvyſocio, regni Senatoribus cuius vos certè nunquã obliuiſci debetis. Cum enim, populus ciuitatis Gedanẽſis, dominatum paucorũ in vrbe illa, regiam ſibi poteſtatem vendicantium non ferens, crebras ad Regem quærelas deferret: ac onera, iniuriasq; publicas & priuatas Regi oſtenderet, quæ ſtatum ciuitatis illius omnem à fundamento conuulſerant, & libertatem omnem populi immani tyrrannide oppreſserant, nec parua indignitate regium nomen affecerant: Epiſcopus prudentiſsimus cum collegis egregiã non ſolum ciuitati illi, ſed etiam toti Reipublicæ operam nauauit. Cognitis enim illius perturbationis cauſis, & nimiam illam quorundam poteſtatem in ordinem redegit: & ius Regium à ciuili diſcreuit: & poteſtatem Regis & regni, à quibusdam obſcuratam erexit: & libertatem populi vindicauit, & commoda regni auxit: & quicquid controuerſiarum in vrbe fuit, placidè ſopiuit: ac ne quid ad [illegible] tatis ſtatum deſiderari poſset, vendic [illegible] onerum publicorum authoribus, vt [illegible] uſam dicerent, diem dixit. Quo nor [illegible] tur cum collegis à Rege, Senatu, & nuncijs ordinis equeſtris actæ ſunt gratiæ: & decreto comitiorũ publico acta eorum confirmata: & ijs, qui cauſam dixerant, poſtea ſupplicibus venia data. Quorum duo, Ferberus & Clefeldius ſpoponderant, omnia ea, quæ commiſſarij decreuiſſet, à tota ciuitate ſuo ſtudio, & opera receptum iri.

Eaq; de

Eacꝗ de cauſa, Ioannem Sluzeuiũ Palatinum Breſtenſem, cum Caſtellano Gedanenſi, Staniſlao Sandiuogio Czarncovio, Regni Referendario, & Caſpare Geſcauio Abbate Olivenſi, eo miſſum fuiſſe meminiſtis: in quibus recitandis tantò breuior eſſe volui, quantò ea accuratius deſcripta, ac typis publicis edita, omnes in manibus habetis: atꝗ vtinam ita habeatis, vt ea quæ ſalubriter cepta ſunt, ad ſuum finem adducatis: & rerũ earum fructum vberrimum capiatis.

QVòdſi autem & belli fortunam in Rege noſtro expendatis, eam ſemper illi fauentem fuiſse memoria tenetis. Reuocate vobis in memoriam pugnas illas, & victorias memorabiles, quæ etiam iam poematis & ſcriptis celebrantur, Nevlenſem & Vlenſem: in quarum prima, duce Floriano Zebrzidovio, Caſtellano Lublinenſi, per delegatos Ioannem Leſnouolium, Staniſlaum Zamoſcium, Iacobum Secigniouium, Ioãnem Zborouiũ, & multos alios, Moſchicos exercitus quadraginta & amplius millium, mille & quingenti noſtri Equites ſuſtinuerũt: ac vim eorũ, cęſis aliquot millibus paucis ſuis d[illegible]deratis repreſſerunt. IN altera, quinꝗ & viginti millia armatorum Moſchorum, quæ dicebatur acies ferrea, duce NIColao RAdzivilo Palatino Vilnenſi viro præſtantiſsimo, & Ioanne Chodkevicio Capitaneo Samogitię, Korecio, Tiskovicio, maximo cõflictu cæſa, fugata, diſperſa, & aliquot turmæ in ſtagno congelato abſorptæ, cum ſumma laude virtutis Sarmaticæ

Belli fortunæ.

Nic. Radziuilus Pal. Viln.

Ad Boriſtenem. maticæ perierunt. Reuocate prælium illud ad Boriſtenem cum Tataris, & fortaſse non vnum, duce Nicolao

Nic. Sieniawſki Pal. Ruſſiæ. Sieniauio Palatino Ruſsiæ, partamq; toties victoriam. In quibus reprimendis, quanta ſemper Sieniauiorum

Hier. Sieniawſki, Caſt. Camenecen. virtus: quorũ nunc duos, nimirum Hieronimum Sieniauium Caſtellanum Camenecenſem, & Nicolaum cohortium regiarũ multoties præfectum (vt nunc fratres eorum taceam magnę ſpei iuuenes) viros ſtrenuos, & præclarè de Republica noſtra meritos intuemur: quanta fœlicitas fuerit: hoc me etiam tacente vos

Alb. Laſki Pal. Siradienſis. ipſi agnoſcitis. Quid Albertus Laski Palatinus Siradienſis: vir animi magnitudine, & artibus militiæ præſtantiſsimus? quid, inquam, cúm ſæpe alias, tum apud Oczakouiã egerit? vbi non ſolum Tataros intra mœ-

Nic. Mielecius Pal. Podoliæ. nia compulit; ſed etiam per pontũ Euxinum turpi fuga terga dare coegit. Quid non ita pridem cæteri milites ſtipendiarij, duce Nicolao Mielecio Palatino Podoliæ, ingenio, & animo excellenti, ad Tyram fluuium

Bernardus Prewitz ſub arce Chocimo in Valachia fecerint? rem eam recenti memoria tenetis. Vt antiqua illa, Bernardi Pretuicij, præfecti Trembovvlienſis, viri tota Polonia & Germania celebratiſsimi, contra Tataros, Turcas & Valachos geſta, & victorias interim prætercam: notiora enim ſunt, quàm vt nunc me de ijs verba facere oporteat. Reuocate & victoriã illam de Suecis in Liuonia partam; cum ad villam Kirempe, non procul à Reualia, auſpitijs viri clariſsimi Ioannis Chodkieuitij

Capitanei

Capitanei Samogitiæ, duce Nicolao Taluoſsio, viro ſtrenuo, nunc Caſtellano Samogitiæ, ſex millia Suecorum cæſi, fuſi, & capti fuerunt. Vt nihil hic commemorem, de arce Vla: quam ſumma fortitudine Ducis Romani Sanguſcouicij Palatini Braſlauienſis, quo etiamnũ Sarmatia tota immatura morte ſublato magnoperè luget, ac robore præſtantiſsimorum militum, inter quos fuerũt non poſtremi Gizicius, & frater meus, Moſcho ereptam eſſe conſtat. Multa alia dicendo recenſere poſſem: ſed ne lógior ſit noſtra oratio, multa conſulto prætereo: quæ alijs principibus interdũ euenire ſolent, ea Regi noſtro propemodũ perpetua fuerũt.

Nicolaus Talwoß Caſtella: Samogit. Vla arxi

QVantum verò ei externi Principes, & ſummi Monarchæ tribuerint, hoc rebus ipſis declararunt. Declarauit hoc Carolus V. Imperator fœliciſsimus multis rebus. Declarauit Fridinandus frater eius, cum ei duas filias daret vxores: & aliquoties tranſactionem Vngarici belli, quòd cúm Ioanne Sigiſmundo electo Vngariæ, nepote Regis noſtri, paucis annis varia fortuna gerebatur, ad eum deferret. Summum honorem ipſius iudicio, integritati, & ſingulari erga ſe beneuolentiæ Maximilianus iſte Imperator laudatiſsimus, habuit: cúm ſæpé alias, tum verò maximé, cúm bellum illud toti Reipublicæ Chriſtianæ, funeſtum ac exitiale cum electo Vngariæ arbitrio, & authoritate illius componendum permiſit. Quod ante triennium opera Regis noſtri per Adamum Conarſcium Epiſcopum Poſnanienſem,

Pax Inter Cæſarem & Ioannē Sigis. Elect. Vngariæ

Adam Conarſki Epiſc. Poſn.

nienſem, ſingulari virtute præditum, & in rebus exter-nis apprimè verſatum, cui etiam nunc prouincia Regis electi ex Gallia adducendi eſt commiſſa, ita fuit com-poſitum: vt non ſolum certa amicitia, ſed etiam noua neceſsitudine & affinitate, Ducis Cliuenſis filia, Cæſa-rea nepte, in vxorem Ioanni Sigismũdo promiſſa con-firmari debuerit: niſi aliter viſum eſſet Deo, qui in ap-paratu nouæ lætitiæ illius, iuuenem clariſsimũ, in ipſo ætatis flore, ad cœleſtem beatitudinem, ex hac vita e-uocauit: magno cum optimi Imperatoris, tum Regis noſtri ac omnium ferè Principum dolore ac deſiderio. Quæ quidẽ amicitia, & mutua beneuolentia, inter Cæ-ſarem & Regem noſtrum tanta fuit, vt nihil in ea am-plius deſideraretur, niſi quod fortuna ambobus mutu-um congreſſum, quem bis ſollicitè inſtituerant, illis quodammodò inuidit.

Pax inter Reges Daniæ, & SVEciæ.

NIhil hic dicam, de pace inter Reges Danię & Sue-ciæ facta: quorum alterum ſibi fœderibus, alterum ne-ceſsitudine coniunctum, cum haberet: ita rem omnem moderatus eſt: vt neq; neceſsitudinem ſequendo, à fœ-deribus receſſerit: neq; prorſus inſiſtendo pactis, ſan-guinis neceſsitudinem offenderit. Plurimum ſanè diffi-

Ioan. Dux Finlandiæ Rex Sueciæ,

cultatis illud negotium habuit: cum primum Ioannes Dux Finlandiæ, nunc Rex Sueciæ, de cuius virtutibus & caſibus nulla vnquam ætas conticeſcet, è fraterna ca-ptiuitate liberatus, omnis Sueciæ conſenſu Rex depo-ſceretur: ac Ericus ob tyrannidem regno priuatus: in cu-

ſtodiam

ſtodiam conijceretur. Rex noſter, vt affinem in illa ſubita fortunæ conuerſione, & initijs regni iuuaret: ad Regem Daniæ, Petrum Kloczeuium, nunc capitaneum Malogoſtenſem, & me miſit: præmiſſo Andrea Taranouio, qui Regem Daniæ, à bello inferendo Regi Sueciæ, donec adueniremus, ac inter eos de pace ageremus, retineret. Quam rem ita diligẽter Rex noſter egit: tanto ſtudio & conatu, vt nos etiam alieno anni tempore iter ſuſcipere iuberet: in quo quidem itinere nos ob mare glacie concretũ, quod nobis apud Roſtochium traijciendũ erat, extremo periculo non procul abfuimus. Quod nobis in tãto Regis noſtri ad pacem conciliandam propendentis ardore, & ob noſtrum erga Regem Sueciæ ſtudium, non erat formidabile. Neq; autem prius ab incepto Rex noſter deſtitit: donec poſt multas alias legationes, vltro citroq; miſſas, poſtremo in Stetinenſi conuentu, per Martinum Cromerũ, virum iudicio ac ſolida doctrina clariſsimũ, coadiutorem Epiſcopiæ Varmienſis, me & alios, vna cum Cæſareæ Mt́is, Gallico, & Saxonicis Oratoribus, rem ad optatũ finem adduxiſſet. Pro quo facto, plurimũ Regi noſtro debet Rex vterq;: & debuit iam pridem in ea ipſa concordia maiorem gratitudinem, qui inter ſe facta pace, Regis noſtri res, quæ à nobis proponebantur, poſthabitas in ambiguo ad extremum reliquerunt: licet nobis reclamantibus. In qua re illud ſingularis eius animi moderationis præclarum eſt iudicium, quod eam

Petr. Kloczewſki & Ioa. Demetrius Solikowſki.

Pax Stetinen inter Reges Daniæ & Sueciæ.

concordiam

concordiam,etiam aliquo ſuo incommodo confectam, quam ſua propria cauſa interturbatam eſſe maluerit. Pauci ſunt admodũ, ò proceres, qui eam charitatem toti Reipublicæ, eam fidem ſeruent, quæ fuit in Rege noſtro. Sua tantum cæteri quærũt: & cum alijs perniciem moliuntur: ſeipſos tandem,maximo infortunio obijciunt,

TVrcarum certè Imperator Selimus,à patre Solimãno, qui cum Rege noſtro conſtanter pacem coluit, in imperio relictus,tanti fecit ſemper Regem noſtrum jam inde ab imperij primordio,cum Petrus à Zborov, tum Caſtellanus Voinicen̄, nunc Palatinus Sandomiriæ, vir candidus, & magnanimus, ampliſsima illa legatione Turcica, fœderũ confirmandorum cauſa functus eſt: vt & iniurias non paucas, quæ in finibus vltrò citroq; incidebant, & diſsimularet ſemper, & nunquam alia ratione,quam literis & accuſatione vindicaret: & ne quid hoſtile in finibus à ſuis ſubditis perpetraretur, Baſsis ſuis ſeriò ediceret. Quærite ex his qui nunc ibi in Turcia fuerunt, cùm Rex noſter mortuus eſſet;quàm doluerit Imperator, & Baſſæ, morte illius quã ſummam prudentiã eius cõmemorarint: ac orbis terrarum quaſſationem, tumultum, & inſignem fere mutationem morte eius ſperauerint. Vnde apparet quam præclarè, non ſolum Chriſtiani Principes,ſed etiam barbari de eius virtutibus,ſapiẽtia, conſilijs & moderatione ſenſerint,

Petrus à Zborow legatus in Turciam.

Sed non

quæ ego fortaſsis audierim tantum, aut etiam legerim: vos oculis ipſis videritis, & magnam partem gerendis illis non ſine gloria veſtra interfueritis; nō eſt me neceſſe in his diutius immorari.

SFOrtiarum, & Regum Arragoniæ familia, quàm ſit nō ſolum tota Italia, ſed etiam toto orbe clariſsima, nemo ſanè vel maxima inuidia præditus, inficiari poteſt. Loquitur hoc regnum Neapolitanum: loquitur Mediolanum: loquuntur tot, & tantæ cum tot IMperatoribus, Regibus, ac Principibus neceſsitudines, & affinitates. Quæ etſi ad nos pertinent: magis tamen ea, quæ ad honorem, vſum, ac vtilitatem noſtram fortuna ipſa transtulit. Cum BOna Principe, Franciſci SFortiæ, & ISabellæ Dvcis Mediolanenſis fæminæ prudentiſsimæ filia, matre SIGISmundi AVguſti Regis noſtri, quãtum gloriæ, ſplendoris ac celebritatis nomini Polono acceſserit: quis niſi expers iuditij, ac rerum imperitus negare poſsit? Si percenſere vellem ſingula: ſcio ac ſentio mihi cum multis, grauem diſceptationem eſse propoſitam; ijs præſertim, quibus cùm nihil ſit quod agant, tantum eſt otij, ſemper vt aliena negotia curent. DIcam tamen quod res eſt. Avxit BOna bonis Poloniam: ornauit ingenijs: excitauit induſtria. Poſt cuius aduentum in Poloniam, nomen Polonum etſi antea ſatis clarum fuit: tamen deinceps apud eas gentes, quæ propter ingeniorum laudem, ac prudentiam excellentem, toto orbe Principem locum obtinent, ita inclaruit; ita celebre

BONA SFORTIA.

extitit;

extitit, vt cum illis ipſis certare poſset: ac illis, omni-bus veræ laudis ornamentis, nihilo concedere, ab omnibus cognoſceretur. Paruumne hoc beneficiũ eſt, quòd virtutes illæ, gentis noſtræ, præſtantiſsimæ quidem & pulcherrimæ, quas ignorauit orbis, invidia vicinorum præſsit: faſtus hoſtium contempſit: quas domi diuites vt inutiles fugiebant: egentes vt difficiles non aſsequebantur, ita vigere ceperunt: vt & toto orbe celebrentur: & vicinis charæ, & hoſtibus terribiles exiſtant: à diuitibus colantur: ab egentibus ſũma contentione apprehendantur. Inferte oculos in arces, in oppida, prædia, in opes Poloniæ: omnia hæc cura, & induſtria Reginæ BOnæ conſtitérũt: aucta, reſtaurata & confirmata ſũt. Omnia certè præclara in fæmina illa prudentiſsima fuerunt: magnanimitas, ſedulitas, vigilantia, conſtantia, liberalitas, publici ordinis & decoris amor, vſq; ad extremum illum eius ex POlonia diſceſsum. Sed nemo tam beatus vixit, qui non aliquando lapſus fuerit.

NAtiuitas His tam claris parentibus natus eſt SIGISmundus AVguſtus, anno redempti orbis 1520. Cal. Auguſti: quæ dies auguſto nomini eius auſpitium non ambitioſum dederat. Natus CRAcoviæ, in his ſummo Iove dignis palatijs: maximo gaudio, & lætitia Polonorum, cúm poſt ISabellam poſtea Hungariæ Reginam, maſculam prolem, propter ſumma & eximia in Rempublicâ patris merita, ceu ad ſucceſsionem regni, iam fauore & animis hominum quodãmodo deſignatam, viderent.

Naturam

NAturam talibus ortam parentibus, excepit dili- gens illa quidem, accurata & liberalis, & quam de v- nico, in tanta regni ſpe, regio filio fieri expediebat in- genua, ſed nonnihil amantior & indulgentior materna educatio: quæ puerum illum ad lentitudinem, ſi vera eſt Aſtrologorum obſeruatio, inclinatum, in mollicie & teneritudine quadam confirmauit. Tam cæcus & im- prudens ſolet eſse parentum, præſertim matrum, in li- beros amor, tam impotens charitas; vt cum illis om- nia fœlicia euenire cupiant, nimia indulgentia teneram eorum ætatem corrūpant, emolliant, effœminent, & qua- ſi certiſsimo veneno, omnem eorum reliquæ vitæ curſū inficiant. Et plerunq; fit, vt ea de cauſa et ſe, & liberos ſuos, in miſeras animi moleſtias & anguſtias, quas po- ſtea vtriq; dolenter ferunt, conijciant. Nihil profecto miſerius his hominibus poteſt eſse, quorum corpora in pueritia mulieres, in iuuentute animum adulatores e- molliunt. Quodſi in omni ſtatu hominum indecens & Reipublicæ pernitioſum eſt: túm maximè in Rege, in quem omnium oculi coniecti ſunt: ad cuius vitam & mores, velut vnicum exemplar; ſe omnes componunt: accommodant: & de cuius perſona vniuerſi regni ſa- lus, dignitas, & omnis fortuna depēdet. Non erat hoc vitium Regis noſtri, ſed eorum qui eius educandi mu- nus & curam aſsumpſerant. Tantus erat certè Polo- norum erga SIGISmundū patrem amor, tantum ſtū- dium; vt cúm ſperarent filium paternarum virtutum Educatio.

D certiſsimum

certiſsimum fore imitatorem, inſtitutionis eius non ni-
mis arcti & ſeueri obſeruatores eſsent. Quæ quidem
virtutes poſtea tantæ in eo emicuerunt: vt blandiorem
illam educationẽ in eo perfregerint: quam & ille ipſe
in maturâ iam ætate, cum ſe valetudine infirma, & pro
inde minus quam ipſe volebat laborum patiente, præ-
ditum eſse ſentiret, non ſine lachrimis apud quoſdam
accuſabat.

INdoles. Poſteaquam autem ad eam ætatem peruenit, qua
poterat puer iuuenisq; videri: ſumma virtutis & probi-
tatis indoles: in vultu eius elucebat: in oculis & ore, in-
credibilis humanitas & modeſtia fulgebat; adeò, vt in
eleganti illo corpore, omnium virtutum, & gratiarum
ſedem, à DEO immortali fixam eſse diceres.

PIETAS. PIEtatem, vt ab ea incipiam, quæ eſt regum orna-
mentum, & à qua cætera omnia, quæ rectè & laudabi-
liter geri ſolent, ſumunt originem ac incrementum, pie-
tatem inquam, à parente ipſo, Chriſtianæ legis, & diui-
ni cultus diligentiſsimo obſeruatore edoctus eſt. Sacra
ſemper audienti, & oranti adſtitit: & omnium cæremo-
niarum ordinem, & rationem ita memoriæ mandauit,
vt ſi quid in publicis adorationibus obmiſsum vel er-
ratum eſset, ab eo notari, & reprehendi non ſemel ani-
maduerteremus. Tulit autem hunc puerilis ſuæ pieta-
Coronatio tis primum fructum, & eum quidem non vulgarem:
quòd parente ipſius pro eo rogante, & fidem meritaq;
ſua in Rempublicam cõmemorante; viuo patre, puer
nouennis

nouennis ſine magna difficultate coronatus eſt. ETſi non defuerunt aliqui, qui recto in patriam ſtudio, metuentes ne ea coronatio tam iuuenis Regis, ſuperſtite patre, aliquam occaſionem factionibus ac diuiſioni regni præberet: rem eam, in maturiorem eius ætatem differri volebant. Obtinuit tamen ſententia prior, & puer regio diademate inſignitus eſt.

PRæceptores habuit viros, vt audio, eruditos, Italos, quos ad eius inſtitutionem mater adhibuerat: à quibus linguam latinam & Italicam didicit. A Petro vero Opalenſcio curiæ ſuæ præfecto, huius Andreæ Opalenſcij præſtantis viri curiæ Regiæ Mareſchalli patruo, germanicam. Profectò in litterarum ſtudijs, & liberalibus ſcientijs, in illa cœleſtis penè ingenij & memoriæ fœlicitate, paucis annis ita profecit: vt omnium maiorum ſuorum hac in re gloriam facile ſuperarit. Poſt annum vigeſimum & tertium, Elizabetam Imperatoris FErdinandi, tunc Regis Rom. filiam, & ſumma pietate, & ſingulari morum probitate ac elegantia, & præſtantia formæ præclariſsimam virginem, vxorem duxit. Nec multo poſt Litvaniæ proceres, cúm patrem SIgiſmundum & ſenio et curis confectum, ac proinde laborum ac profectionum moleſtias diutius non ferentem perſpicerent, ab eo impetrarunt, vt filio, iam ad eã ætatem prouecto, & in quo tanta prudentia, & rerum gerendarum tanta dexteritas, tantumq; ſtudium eluceret; & qui tanti Principis filiam matrimonio ſuo iam

PRæceptores.

OPAlenſki curiæ Magiſter.

STVDIA.

Elizabeth vxor I.

copulauerit, Litvaniæ poſseſsionem concederet. Conuerſi iam omnium oculi in eum ſpectabant: & omnes in magnam longæ fœlicitatis & diuturnæ letitiæ ſpem erecti fuerunt: ſed vix biennium tulerunt inuida fata, cum Elizabetam apud omnes homines, ob ſingularem modeſtiam ac humanitatem, maximasq; illas ac penè diuinas animi & corporis dotes, in maxima veneratione & honore habitam, publico omnium luctu, & acerbiſsimo dolore è medio ſuſtulerunt. Lenierat tempus dolorem amiſsæ lectiſsimæ vxoris Regi noſtro: lenierant curæ: cauſæ iudiciorum: & alia negotia Reipublicæ quæ in Lituania per ſeipſum obibat, & adminiſtrabat. Sed, quod in tam lubrica ætate vſu venire ſolet: dum genio, voluptatibus, venationi, alijsq; oblectamentis illius ætatis aliquid indulgeret: Barbaræ Radzivvilæ, cum elegantia formæ, tum morum eius ſuauitate captus & delinitus eſt: quam ardentius cum amaret, & coniugio ſibi copulauit: & poſtea Cracouiæ mortuo patre regia corona inſigniuit. Quæſo ignoſcite patres: dicendum enim eſt, quod in ore & oculis omnium erat. Si tum Rex deliquit: vt fortaſse aliquibus videtur: quare non vna: ac eadem fuit ſententia Senatus? cur non eadem voluntas? Quæ ſi fuiſset, ſine dubio ille & authoritati veſtræ, & concordi conſilio ceſsiſſet. Multas et magnas patitur ætas iuuenilis inſidias: multas peccandi occaſiones habet: multæ & variæ ſunt voluptatū illecebræ; immenſæ libidinis procellæ: præ-

Mors Elizabethæ.

Barbara Radzivvila vxor 2.

ſertim

ſertim apud eos,qui ſunt claro loco nati :in magnis o=
pibus educati: in ſummis delicijs enutriti; & qui ſe in
illa ſumma potentia ferè exemptos eſse legibus arbi=
trantur. Quæ tanto magis in eam ætatem ſæuiunt; cũ
vel nemo eſt,qui conſilio,qui authoritate, qui diſcipli=
na furorem illum adoleſcentiæ, & immanem illam ra=
biem libidinis comprimat & coherceat: vel multò ma=
gis, cúm non deſint,qui blãdimentis ſuis accendant &
augeant. Nihil hic cum iniuria veſtra, clariſsimi Ra=
dzivili,dictum eſse volo. Magna fuerũt maiorum ve=
ſtrorum erga cõmunem hanc Rempublicam noſtram
merita magna iam & veſtra, magnæ virtutes veſtræ,
ſummũ conſilium, ſumma prudentia. ETſi enim vos
ſanguinis veſtri charitas afficit ; magis tamen REipu=
blicæ vos debere,maiore cognatione patriæ deuinctos
eſse vos ſemper oſtendiſtis. Sed non diuturna ſiue vo
luptas, ſiue dolor ille fuit veſter. Barbara enim eodẽ BArbara mors.
anno,quo regiam coronam acceperat, ex hac vita ex=
ceſſit. Cuius funere Vilnam deducto et procurato ;
Rex in Poloniã reuerſus,vt iura, cauſas & vrbes Pruſ=
ſiæ cognoſceret,eam totam peragrauit ; ciuitatum pri=
uilegia confirmauit, & noua contulit Vbi qualem ei
honorem habuerint, illi duo præſtanti ſapientia ſenes, Barnimus Dux POmeraniæ
Duces : alter BArnimus POmeraniæ, alter ALbertus
Marchio Brandeburgenſis, Pruſsiæ Ducalis Princeps, Albertus MArchio Brand. in PRVßia DVX.
qui ad eum Gedani conuenerant, vos ipſi meminiſtis.
ALbertus ipſe,& obſequio ſuo,et hoſpitalitate, qua cũ

 in ditio=

in ditionibus ſuis acceperat, ita ſe erga eum geſsit: vt non tanquam dominũ, ſed patrem ac numen aliquod veneraretur, ac cæteris, honorandi & colendi Regis, præcepta, rationes, et exemplum oſtenderit. Oſtendit hoc in omni vita ſua,ac filio, Alberto Friderico, ſũma probitate et virtute iuueni,fidei amoris & obſeruantiæ ſuæ erga,non tantum SIGIſmundum AVguſtum,ſed etiam quéuis alium REgem Polonum, documentum reliquit. Eodem anno,cum Regem proceres ſine vxore nollent eſse,actum eſt cum FErdinando iam Imperatore deſignato,de altera filia CAtherina fœmina ſanctiſsima & laudatiſsima, vidua Duce MAntuæ: miſſum & ad Pontificem, vt coniugium illud alterius ſororis, APOſtolica diſpenſatione, ratum fore iuberet. INter priuatos homines affinitates, eorum tantum ꝓpriæ vtilitatis, & ciuilis ſocietatis cauſa, inter paucos ineuntur. INter Reges autem ac ſummos Principes in nuptijs & neceſsitudinibus,non tam propria eorum commoditas, quàm totius Reipublicæ vtilitas, & publica orbis terrarum ſalus quæritur. Quæ Cracouiam cum anno ſequenti, poſt eum annum, qui fuit & graui peſtilẽtia & caritate annonæ inſignis, à fratre FErdinando Archiduce Auſtriæ adducta eſſet: & nuptiæ ſumma lætitia,& ſumptibus,in tot Principum externorum ac procerum regni præſentia confectæ: non parua erat ſpes ſobolis futuræ. Sed aliter viſum eſt D E O, neq; enim nõ ſolúm vlla ſoboles ex ea ſuſcepta,ſed etiã

CAtarina vxor 3.

coniugium

coniugium ipſum alio, quàm expedicbat fine, maximè regni totius dolore, ac moleſtia, terminatum fuit. Seu enim offenſione quapiam, ſiue alia de cauſa, ſoli Deo ac Principibus ipſis nota, aliquot annos vbi coniunctiſsimè ſecum vixiſsent; ita ſeparati deinde ab inuicē fuerunt: vt poſtea CAtherina à MAximiliano fratre Imperatore moderatiſsimo reuocaretur: Archiepiſcopo Gneſnenſi Iacobo Vchanio, in omni fortuna Reipublicæ vigilante ſenatore, ac toto ſenatu, vt meminiſtis, apud Regem, ne id fieri permitteret, ſummoperè ſed incaſsum laborante. Non paruum hoc fuit vulnus Reipublicæ: ſed non niſi cōmuni totius regni delicto tribuendum. Sed nolo refricare hæc vulnera: nec annales hic vllos recito. Inſtitutum meum eſt, hoc tantū oſtendere, quanta fœlicitas Regis illius fuerit: quanta authoritas apud exteros Principes: vt in tantis occaſionibus perturbandæ Reipublicæ, nulla nos calamitas, nullum infortunium attigerit. Nam, vt hoc quod res eſt dicam; hos errores muliebres in illo Rege optimo, ſeu potius quædam fata, vt excuſare ac defendere nec ſcio, nec poſsum: cúm in Rege præſertim caſtitas propter honeſtatis publicæ exemplum, ſit etiam virtus pulcherrima: ita in tanta ſegete clariſsimarum virtutum ipſius, tantorū meritorum, quæ iam oſtendi, & adhuc oſtendam, & tantæ laudis vberrima copia; non tanti hæc facio, quæ in fortiſsimos ac ſapientiſsimos etiam cadere ſolent: & quæ hominis vitia non Regis ſunt: vt

Catarinā diſceſſus.

Maximiliānus Imp. moderatiſſimus.

IAcobi Vchanij Archiepiſcopi ſtudiū.

ijs magni-

ījs magnitudinē beneficiorum illius,quæ in hanc Rem-publicam contulit, deleri ac obliterari, ſine ſumma ingratitudinis nota, poſſe exiſtimem. BOnorum enim eſt virorum, vitia non laudare, & beneficiorum memoriam non extinguere: [illegible] vero,vno [illegible] lieno, omnes eius virtutes obterer[illegible] CC[illegible] Hercules,Samſonas,Davidas,[illegible]nes: [illegible] & cæteros fortiſsimos & op[illegible] Principes: [illegible] functo ſuos næuos condon[illegible]. BEat[illegible] uintia [illegible]andus eſt, qui minimis vrgetur. N[illegible]mo eni[illegible] s comm[illegible]as, vt non grauiſsimè impegeri[illegible] m priſtin[illegible] ex infima etiam plebe: qui, ſi ribu[illegible] nobiliſsima ſua facta introſpiciat, & in illa [illegible], cui ſimile monſt[illegible] dat: plus in ſe errorum, qua[illegible] runt, eeſsiſſent: nil [illegible]itu-perio, quàm laude dignu[illegible] c Principum [illegible]s in alienis Lynces, in noſtris talpæ [illegible]ſimum, ne [illegible]icæ quid à tergo eſt: præſertim in R[illegible]re pater[illegible] & moribus, in quibus minima etiam quæq; [illegible]gati, mag[illegible]tudinē dignitatis, & fortunæ ſplendorem, faciliùs[illegible] [illegible]piciuntur, quàm in alijs grauiſsima etiam flagiti[illegible]. Ait enim verè Satyricus,

> Omne animi vitium [illegible] con[illegible]ſpectius in ſe[illegible]
> Crimen habet: quan[illegible]t: ab[illegible]r,qui peccat habetur.

ET maiore audacia reprehenduntur, cùm vt Rex apū caret aculeo, ita Reges ſola ſe maieſtate tuentur. Miſerrima certè Regum eſt conditio, ſi attēdamus ſe [illegible]eij difficultatem: prouinciæ magnitudinem; onerisq́ue grauitatem:

SEd non tantum in amicos beneficus erat: benefecit & hoſtibus: & non tantum ſingularem bonitatem, ſed & ſummam prudentiam in eo declarauit. Cum enim ante triennium Turcarum Imperator, ab eo per Podolienſes campos tranſitum ſuis exercitibus in Moſchouiam, terram ſuã hoſtilem, per Imbraimbecum Straſſum peteret: hoc ita denegauit: vt ſi ducendos eo vellet ſuos exercitus, hoc non per ſuos fines faceret. Sciebat enim Rex noſter, ſi id prohiberet, in Moſchouiã Turcicos exercitus peruenire, aut omnino non poſſe, aut egerrimè, & maximo ſuo incommodo poſſe. Atq; ea de cauſa ANdream Taranouium in Turciam allegauit: qui hoc ab Imperatore cõtenderet. Fecit Imperator: & cum, ne fines noſtri Regis attingeret, per Aſiam in Aſtrachanum longis itineribus circũduci exercitus mandaret, ac Taranouium ideò illis præſentem adeſſe vellet: victus & aquæ inopia, & locorum incommoditate ad triginta millia Turcarum cum equis, per campos [illegible] im aliqua pars fame, morbis, & pe[illegible], rebus pœnitus infectis reuerſa eſt. Ita cum Regis noſtri bonitas, non ſolum Moſchũ hæreditarium hoſtem, cum poſſet alienis armis reprimere noluit: ſed etiam à bello illo imminenti, & viribus Turcicis, eum propemodum ſua prudentia ſubduxit.

Moſchouia à Turcis defenſa.

TEſtantur eius bonitatem, & clementiã, & iſti plurimi ex Moſchouia & Tataria transfugæ. Inter quos Dux Korupski facile primas habet, qui cum olim Moſchicos

Tráſfugæ

Korupſki.

ſchicos

ſchicos exercitus duxiſſet: ab immanis, & feri Tyranni crudelitate ad moderatum, clemens, & iuſtum placidiſsimi Regis imperium confugit: & præclaras poſſeſsiones ab eo adeptus, fidei ſuæ non vile ſpecimen exhibuit. Taceo Volodimirum, virum ſtrenuum, & non ſolum animo, ſed & corporis eximio robore præſtantem: taceo reliquos, quos omnes ad ſe Regis noſtri bonitas non ſecus, quàm Magnes ferrum pertraxit. Sed in his nolo diutius immorari. Si quid verò ad laudẽ, & fœlicitatem eius et hoc facere exiſtimatis, vti pluriſmum facere meritò exiſtimare debetis: ſub nullo vnquam Rege tanta copia doctiſsimorum virorum, in POlonia, & Lituania extitit, quàm ſub hoc. Videte Hoſium, Cromerum, Orichouium, Fricium, Rotundũ, Patricium, Kochanouium, Vvarſzouicios, Triceſium, Herburtum, Zamoſcium, Procopium Broniouium, Ioannem Leſniouium, Iacobum Gorſcium, Staniſlaum Ilouium, Franciſcum Maſlouium, Petrum Koſtka, Iacobum Ponetouium, Lyſacouiũ, Co[illegible] uium, Goſlicium, Lucam Gorniciu[illegible] num, & reliquos innumerabiles, quos breuitatis cauſa prætereo, doctiſsimos & ornatiſsimos viros: tot Theologos, Iureconſultos, Philoſophos, Oratores, Poëtas, Medicos, Aſtrologos, Muſicos, quorum ingenŋ monumenta pulcherrima vel iam extant, vel adhuc ſperantur. Hæc certè ornamenta Reipublicæ ſunt præſtantiſſima; quæ hoc Rege floruerunt, & adhuc florent.

Iam ſi

IAm ſi mores, ſi proprias virtutes excellentes in REge noſtro animo reuoluatis: multis ſuperioribus Regibus ingenio, ſapientia, iudicio præſtantiorem, & ad honeſtatem, grauitatem, temperantiam, æquitatem, miſericordiam, omnes deniq; virtutes, magnum hominem & exceſſũ à natura ipſa habuiſtis. Fuit in eo tanta modeſtia & humanitas: vt non tantum domeſticis, ſed etiam exteris admirationi fuerit: affectuum ſumma compoſitio, & maximus in ſumma illa poteſtate, rerum omnium modus.

Mores & virtutes.

Humanitas & modeſtia.

IN quærimonijs hominum audiendis, hunc morem ſeruabat: quod omnibus etiam infimæ conditionis hominibus ad ſe patere aditum volebat: qui ne cibum quidem ſumenti pepercere vnquam. Quos tamen ille nec abigi, nec remoueri paſſus eſt: ſed eorum quærelas patienter audijt, & libellos ſupplices ad eos quorum erat offitium remittebat. Tardior tamen earum rerũ expeditio, laudes eius non mediocriter, quod ſanè dolendum eſt, imminuebat. In iudicando fuit grauis, & ſeuerus: alloquio blandus & placidus. Nemo ab eo diſceſsit, quin magna ſigna lætitiæ præſeferret. Ita enim, omnibus ſatisfacere volebat: & talem ſpei ſemẽtem in animis omniũ iaciebat: vt multi ab eo digreſsi, non ſpem, ſed rem ipſam manibus compreſſam tenere viderentur. Licet autem fuerit conniuẽtia maxima: tamen & vigilantia tanta, quæ cum priore certaret.

Bonæ ſpei nutritor.

Conniuẽtia vigilãtia.

OBſeruabamus autem & hoc in eo: quòd de rectè factis

Rectè & maleſacta

factis libenter audiebat, & gaudebat: flagitijs autem offendebatur ſed ipſe medelā non adhibebat, quòd publicas turbationes plus æquo pertimeſceret. At quis nō pertimeſceret? an non vidimus eum ſtatū Reipublicæ, quod inſtātibus procellis & fluctibus obruentibus nauē, omnes clamabāt. Rex volebat, nemo autem fuit, qui ſuppetias ferret. Cōſilia ipſa tota Reipublicę noſtræ quid fuerūt, quàm exclamationes, & lamēta continua? omnes clamabāt, perimus: nemo ſalutē dare volebat: vt hoc dici verè potuerit, ita actū fuiſſe cúm Republica, vt cum lumine: quod extinguatur neceſſe eſt, cum omnes lychnum emungunt, nemo verò infundit oleum. Fit autem plerunq;, vt ignorantes, cúm velint ſeruare lumen, emungendo extinguant. Sed in noſtra Republica, cum id conſilijs humanis vix effici potuiſſe videatur, ipſe DEVS clementer et damna auertit, & lumen, id eſt, pacem Reipublicæ, melioribus, vt ſpero, occaſionibus conſeruauit.

Medela verbalis.

ERat comis & facundus, non eloquentia quidem illa elaborata, & quæ magis oratorum, quàm Regum ſolet eſſe: ſed viua illa, graui, matura, & verè Regia, quæ non verba auribus, ſed res ipſas oculis proponere videbatur. Magnam autem gratiam conciliabat orationi, vox illa clara & articulata; in qua propria vocū ac pronūciationis expreſsio apparebat. Sæpè in dicenda ſententia, qua omnium ſententias concludebat, expectationem omniū ſuperauit; & cum omnes applaudentes

Comitas. Facundia

dentes ac ceu pedibus in ſua verba eũtes videret, tanta fuit modeſtia, vt iterum ea de re Senatum dicere ſententiam iuberet.

MVſicæ harmoniæ, concentus, ac modulationum, iudex erat peritiſsimus. Vnde ipſã ingenij bonitatem, cognoſcere poſsitis. Tota quidem orbis machina, numeris, harmonia, concentu & proportione conſtat: neq; vel in Republica, vel in vllis hominum actionibus, decenter ac honeſtè quicquam geri poteſt, quod non ſit mira quadam numerorũ cõnexione & elegantia compoſitum. Adeò, vt mihi humanitate carere videantur ij: qui ſunt eiusmodi concẽntuum ac numerorum imperiti: & non ſolũ ad functiones publicas minus idonei, ſed etiam à ſocietate hominum ſæpenumerò alieniores habeantur. *Muſica.*

LInguas norat, latinam, ita vt eam non ſolum intelligeret, verum etiam & genus dicendi, ac pondera verborum accutiſsimè perſpiceret. Teſtis es mihi Valentine Dembinſci Regni Cancellarie, mi patrone: teſtis Petre Myſcoui, Præſul doctiſsimé: teſtis Ioannes Herburte Caſtellane Sanocenſis, Ioannes Zamoſci, & cæteri, qui ad ſtudium latinæ linguæ, & aliarũ præclariſsimarum artium, ſcientiam adiunxiſtis. Quærat qui volet ex hoc Andrea Patricio Nidecio viro præclara eruditione, & Tulliana eloquentia excellenti, qui temporibus eius in Cãcellaria regni complures annos pro Secretario exernarum expeditionnm magna fide *Linguæ. Val. Dembinſcius. Regni Cãcellarius. Petr. Miſcouius. Epiſc: Plocenſis. Ioa: Herburtus. Ioan Zamoſcius. Andreas Patricius*

 & dexteri-

& dexteritate eſt verſatus: intelliget, quantus ille & quàm propemodum curioſus, cum verborum obſeruator, tum ſententiarum cenſor, ac iudex mirificus in oratione latina extiterit. In qua quidem ſi quid affectatũ, ſi putidum, ſi tumidum, ſi inane reperiebat, id cõfeſtim natura ipſa reſpuebat: contra autem, ſi purum, ſi ſimplex, ſi temperatum animaduertebat, id vnicè amplectabatur: neceſſariorũ vltro ſubmonens, decentia laudans, omnia autem audiendo (nam legebat non æquè libenter) non ſolum intelligens, ſed etiam limatiſsimo ſuo iudicio, tanquam ponderibus examinans. Atq; hæc quidem in latina, cæterũ populares illas, Italicam, Germanicam, Slauonicas linguas omnes, in ĳsq; adeò, vt ne hoc etiam taceam, noſtrã inprimis Polonicam ita calluit, ut neſcias, cum loquentem audires, cuiatem eſſe potiſsimum exiſtimes.

Geometriæ. GEometricam, opticam, rerum ponderationes numeros, proportiones diuiſiones, precia, architecturam tormentariam ita calluit, acſi in tota vita nulli alteri ſtudio vacaſſet. Acies inſtruendi, collocandi, currus ordinandi, ducendi exercitus, & omnium artium & neceſsitatum belli ita gnarus, ita peritus, vt ĳ, qui in re bellica non mediocriter verſati ſunt, hoc de eo ſumma cum admiratione prædicarint.

Naturæ obſeruationes. IN naturæ opificio, & naturis animalium plurima obſeruauit: quæ multi philoſophorum non attigerunt: & multa refutauit, quæ alĳ ſcribendo pro rebus certis tradiderunt.

Tempeſtates

TEmpeſtates futuras, & aeris affectiones, ex vſu & propria experientia mirandum in modum obſeruabat. In omnibus mechanicis artibus vocabula, nomẽclaturas ~oprietates ita tenebat, vt vix vllum artifici uo non egregiè differere, ac quæ ad artem acte tenere & commemorare poſſet. Tempeſtatum item. Mechanicæ artes.

è ita fuit, ac feré formatus ad beneimos locupletando, ipſe & fiſcum nquam magnas diuitias habuerit: & aruo inuolutus ſit. Auariciæ radicem m habuit nullam, ſed etiam ſæpe de negligentius habebat. Oſtendũt lia, tum Ducatus ipſius Barenſis in o hæreditas, in qua repetenda, totos nnos laborabat: quæ vno anno, quãperari potuiſſet. Liberalitas.

in veſtitu, cibis, & cultu corporis alem ſeruauerit, vos ipſi vidiſtis: rum noſtrorum Regum tanfortis arſimonia alioquin cum cerrehendecibarias luimus. Frugalitas.

humoortere. ex no Perſcrutator animorum.

Rex noſter, ita cognoſcebat omnes: ita naturam, mores, ſtudia, & propemodum cogitationes ipſas omnium in vultu tanquam in ſpeculo aſpiciebat: vt nihil ferè eſſet, quod illum latere potuerit. Quod vt certum eſt, ita rurſum facies & vultus ipſius erat viua [illegible] ius i-mago. De quo hoc di[illegible] poterat ; ſæp[illegible] verba loquentis habet.

Cūctatio, CVnctationem nimiam in eo quida[illegible] re ſolebant. Fuit quidem cunctator : ſe[illegible] ea cogitatione diutius verſor, ſæpe hoc n[illegible] los ponere, idq; libenter crebris ſerm[illegible] pare: eam fuiſſe rerum noſtrarum [illegible] conditionem, vt eiusmodi ingenium, dictum eſſe cognoſcebamus, vix alite[illegible] blicæ detrimento ſe [illegible]erere potuiſse vi[illegible]

Patiētia. QVid de patientia dicam ? qua[illegible] ſed etiam orbi terrarum fuit admi[illegible] bi vera dici : Vitia Reipublicæ ter[illegible] perſtringi ferebat, nec cuiusquam [illegible] fendi videbatur [illegible]

Staniſl9 Carncouius Epiſco. wlad. niſlaus Carnc[illegible] cæ noſtræ dig[illegible] tem Regis [illegible] verba r[illegible]pet[illegible] quæ in eo n[illegible] [illegible]ce legibus perpetuo[illegible]em, quia qui[illegible] [illegible] abuſi temere ſeſe [illegible] fuit error : non ũnia ingerentes, [illegible] REipublicæ maieſtatem labefactarant, & ordinem

omnem

Perſuadere enim mihi non poſſum, quin ob hanc legẽ, maxima nomini noſtro, apud totius ferè orbis nationes inuratur infamia: & apud Deum ipſum, quoquomodo leges has tueri velimus, acerbiſsima indignatio concilietur. Sed hac de re, alij ſuis locis docte, & vberrimè ſcripſerũt: quam ego tamen ſilentio præterire nõ potui.

VIdit hoc Rex noſter: & mutatum eſſe voluit. Vidit & alia pleraq;, in quibus emendatione fuit opus. Sed truncandi ſunt ſenſim, non violenter euellendi errores publici: quale ferè erat ſtudium, qualis animus Regis noſtri; qui omnia in Reipublicæ negotijs manſuetè, moderatè, cautè, pedetentimq; agebat. Vt autem prudens nauclerus, non ſemper eò dirigit nauem, quo curſum inſtituit: ſed quo præſens tempeſtas illi concedit: ita prudentes in Republica viri, ſemper idem ſpectant, non ſemper idem agunt & dicunt: & vela conſiliorum ſuorum, ad flatum temporum, & occaſionum componunt & moderantur.

Tantum verò etiam ſua perſona Reipublicæ ſatisfacere voluerat, vt etiam ſe viuo, liberam de ſucceſſore deſignando dicendi ſententiã, omnibus eſſe voluerit: non alio certè cõſilio, quàm vt eam ſalutem, & pacem, cuius ipſe in noſtra Republica dux fuit, & autor, quaſi per manus ſucceſſori ſuo tuendam & conſeruandam traderet. Sed vt alia non pauca, etiam hoc eius inſtitutum, non ſolum tum non ſucceſsit, ſed etiam in meliorem ſtatum nunc conuerſum eſt. *Succeſsor.*

Corporis lineamenta.

COrporis eius lineamēta, & illam ſingularem vultus, oculorum, & oris ſuauitatem, corporis ipſius, brachiorum, & manuum decentem habitum, ac proportionem, teneritudini tamen cuidam magis obnoxiam, nolo hic oratione mea perſequi. Decētia omnia, & placida in eo fuerunt.

Pudicitia.

Pudititia externa tanta; vt nullum verbum obſcænum aut turpe, nec in cubiculo quidem pænitiori, ex ore eius auditum ſit vnquam: & ſemper cauebat, ne ſe induendo, aut exuendo, qua minus deceret nudatione dehoneſtaret. Vno hoc nimius fuit &

Indefeſſus etiam ſuo incōmodo

immoderatus: quod in laboribus erat perpetuus, neq; ſibi parcebat vnquam: non nox curis ſoluta: non dies à laboribus liber: non menſa aliqua moleſtia vacabat. Sæpenumero aliqui pendebant ad aures: qui veſparum fungerētur offitio. Adcò verum hoc fuit in Rege noſtro, quòd quidam dixit: aſinorum multò meliorem eſſe conditionem, quàm Regum: quibus parcitur quando comedunt; at Regibus ne tum quidem parcitur. Cuius rei, & ſi Rex noſter neminem propter modeſtiam admonuit: tamen priuatim ſæpè conqueſtus eſt: eò ſe redactum eſſe, vt nulla in re agnoſcat ſe Regem eſſe, niſi in ſola reuerentia ſubditorum. Et quo grauior ætas accedebat, eò magis laboribus defatigabatur: & non ſolum regni, ſed vitæ etiam pertæſus, multa remittebat. Solebatq; dicere, niſi alia ratione ſibi conſuleret: tanquā vectoricio equo, ſub ipſis oneribus ſibi moriendū eſſe. Ideòq; ſæpè & ſollicitè ea de re cogitabat,

quo pacto

quo pacto ſe à regni gerendi moleſtijs retraheret; & al
teri tradens lampada, regno ſe abdicaret; ac exemplo
Caroli Quinti Imperatoris fœliciſsimi mundo relicto,
Deo, & ſibi priuatam vitam duceret.

AD finem orationis rem præcipuam ſeruaui, quã fortaſſe iam dudum à me expectabatis: hãc nimirum, quàm religionem & retinuerit ſemper, & in qua ex hac vita diſceſſerit. Religio[illegible] Religionem itaq;, qua ab ineunte æta te imbutus erat, Catholicam, & ne quid dubitare poſsi- tis Romanam, tenuit, coluit, & obſeruauit. Etſi in hoc rerum turbine, & totius orbis miſeranda tẽpeſtate, quæ & noſtram patriam non mediocriter affecit: non erat valdè mirandum [illegible] & ipſe aliquid eiusmodi in animũ admiſiſſet. Tamen cum aduerſæ partis diſsidentes, & in dies nouas ac mutabiles ſentẽtias, noſtram verò cõ- ſt[illegible] concordiam in eorum dogmatibus ſummam c[illegible] m, in noſtra autem religione ma- iorem [illegible] diſciplinæ rationẽ, ibi perniciem ac euerſionem [illegible] m, ac rerum publicarũ, hic pacem & ſalutem [illegible] contineri perſpiceret: in ea fide, quam à [illegible] ſuis Poloniæ Regibus, per manus traditam [illegible] acceperat, toto vitæ ſuæ tempore ad extremum ſpiritum permanſit: quod & ipſa morte declarauit. Non enim niſi ſacris Chriſtianè procura- tus, & peractis omnibus, quæ fideles ſolent, & debent, obijt. Oſtendit & teſtamento ſuo, quanta ergà Deum pietate fuerit; quali animo & amore in Rempublicam

& nos omnes. Cúm enim omnia ſibi à Deo data fuiſſe agnoſceret, animam, corpus, regnum & offitium ſuum: hæc omnia, quibus cõpetebat, reddidit. Animam Deo, à quo eam habebat, & quam infirmitate humana multoties peccatis obnoxiam ſe feciſſe faſſus eſt, per filiũ Dei cõmendauit, & teſtamento legauit, ac eius miſericordiæ permiſit; corpus è terra natum, terræ & cineri reddi mandauit: offitium ſuum Reipublicæ reddidit.

Zophia DVX *Brauñſuicenſis.* Sororibus vero ſuis tribus, quarũ primam, Zophiam Henrici Duci Braunſuicenſi: Catherinam Ioanni Duci Finlandiæ, nũc Regi Succiæ, in matrimonium collocauerat: & Annæ, quã virginem moriens reliquit, id quod illarum eſſe ducebat, aſsignauit. *Catarina Regina Succiæ.* *ANNA Virgo ſorores.*

Præclariſsima autem monilia tria, nempè, vnionem, pacem & charitatẽ, nobis omnibus reliquit. Quo dono nihil ſa[illegible]ius, nihil præſtantius, non ſolũ ab homine relinqui eſt, ſed etiam à Deo optimo maximo generi hominum dari potuit. *VNIO. PAX. CHaritas* Quid nobis reliquit? num res vanas? num ea, quæ fortuna rotat, quæ ſunt fluxa, caduca, & inſtabilia, & quorum memoria cum ſonitu ipſo deperire ſolet? non certè. In his profectò monilibus nobiliſsimi Sarmatæ reliquit nobis ſalutem, quid ſalute melius? reliquit gloriam, quid gloria præſtabilius? reliquit libertatem, quid libertate dulcius? quid noſtræ genti glorioſius? Reliquit non ſolũ integritatẽ Reipublicæ, ſed etiam ſtabilitatẽ fortunarũ noſtrarũ, decoris, & honeſtatis noſtrę ſempiternũ incrementũ. Quid eo clarius? quid maius? quid vtilius?

verba

verba me certè deficiunt, quibus magnitudinem eius beneficij dicendo explicare poſsim. Ac ne vel ambitione, vel imprudentia, vel caſu aliquo ea vincula inter nos vnquam violemus, addidit iuſiurandum, quo nos per immortalem Deum obſtrinxit; vt vnionem hanc, pacem hanc, & charitatem hanc, nobis ab eo relictam, tanquam ſummum excelſi DEI donarium, ſanctiſsimè colamus & tueamur. Hoc eodem teſtamento, vobis Senatores, & curam interregni commendauit: vobis Conſiliarijs, veſtram fidem implorando, ſororem ſuam Annam, iam omnibus amicis, & conſanguineis in hac republica orbam, quam quanti ſemper fecerit, & viuus multis ipſe rebus oſtendit, & in morte ſua hoc ipſo te=

Cura Interregni

ſta [illegible] declarauit; eam, inquam, ac fortūnas
eiu[illegible] eſtro patrocinio, tanquam patribus
& t[illegible] & cōmendauit. Et ſic, vbi & Deo
& [illegible] it; poſtquam cum patre quadra=
ginta [illegible] rem verò viginti quatuor annis
[illegible] um & diuturnū morbum, viribus
om[illegible] ranciſco Craſinio, Epiſcopo Cra=
couie[illegible] ij illius ac debiti extremi, & vlti=
ma or[illegible] monente, & ſacris eum procurante,
Kniſini, [illegible] ſeptimo Iulij, anno ſuperiore, ex hu=
ius vitę [illegible] us, ad æternam beatitudinē, ac do=
mum illa[illegible] a, è qua præclariſsimos illos ſpiritus,
& virtute [illegible] cerrimas traxerat, nobis ſpectantibus,
& cōplora[illegible] us emigrauit; cæloq; conſedit; vbi æterna

Franciſcus Craſinski Epiſcopus Cracouien.

Mors.

fœlicitate

factis libenter audiebat, & gaudebat; flagitijs autem offendebatur ſed ipſe medelã non adhibebat, quòd publicas turbationes plus æquo pertimeſceret. At quis nõ pertimeſceret? an non vidimus eum ſtatũ Reipublicæ, quod inſtãtibus procellis & fluctibus obruentibus nauẽ, omnes clamabãt. Rex volebat, nemo autem fuit, qui ſuppetias ferret. Cõſilia ipſa tota Reipublicę noſtræ quid fuerũt, quàm exclamationes, & lamẽta continua? omnes clamabãt, perimus: nemo ſalutẽ dare volebat: vt hoc dici verè potuerit, ita actũ fuiſſe cùm Republica, vt cum lumine: quod extinguatur neceſſe eſt, cum omnes lychnum emungunt, nemo verò infundit oleum. Fit autem plerunq;, vt ignorantes, cùm velint ſeruare lumen, emungendo extinguant. Sed in noſtra Republica, cum id conſilijs humanis vix effici potuiſſe videatur, ipſe DEVS clementer et damna auertit, & lumen, id eſt, pacem Reipublicæ, melioribus, vt ſpero, occaſionibus conſeruauit.

Medela verbalis.

ERat comis & facundus, non eloquentia quidem illa elaborata, & quæ magis oratorum, quàm Regum ſolet eſſe: ſed viua illa, graui, matura, & verè Regia, quæ non verba auribus, ſed res ipſas oculis proponere videbatur. Magnam autem gratiam conciliabat orationi, vox illa clara & articulata; in qua propria vocũ ac pronũtiationis expreſsio apparebat. Sæpè in dicenda ſententia, qua omnium ſententias concludebat, expectationem omniũ ſuperauit; & cum omnes applaudentes

Comitas. Facundia

dentes ac ceu pedibus in ſua verba eũtes videret, tanta fuit modeſtia, vt iterum ea de re Senatum dicere ſententiam iuberet.

MVſicæ harmoniæ, concentus, ac modulationum, iudex erat peritiſsimus. Vnde ipſã ingenij bonitatem, cognoſcere poſsitis. Tota quidem orbis machina, numeris, harmonia, concentu & proportione conſtat: neq; vel in Republica, vel in vllis hominum actionibus, decenter ac honeſtè quicquam geri poteſt, quod non ſit mira quadam numerorũ cõnexione & elegantia compoſitum. Adeò, vt mihi humanitate carere videantur ij: qui ſunt eiusmodi concentuum ac numerorum imperiti: & non ſolũ ad functiones publicas minus idonei, ſed etiam à ſocietate hominum ſæpenumerò alieniores habeantur. Muſica.

LInguas norat, latinam, ita vt eam non ſolum intelligeret, verum etiam & genus dicendi, ac pondera verborum accutiſsimè perſpiceret. Teſtis es mihi Valentine Dembinſci Regni Cancellarie, mi patrone: teſtis Petre Myſcoui, Præſul doctiſsimè: teſtis Ioannes Herburte Caſtellane Sanocenſis, Ioannes Zamoſci, & cæteri, qui ad ſtudium latinæ linguæ, & aliarũ præclariſsimarum artium, ſcientiam adiunxiſtis. Quærat qui volet ex hoc Andrea Patricio Nidecio viro præclara eruditione, & Tulliana eloquentia excellenti, qui temporibus eius in Cãcellaria regni complures annos pro Secretario exernarum expeditionum magna fide

Linguæ. Val. Dembinſcius. Regni Cãcellarius. Petr. Miſcouius. Epiſc: Plocenſis. Ioa: Herburtus. Ioan Zamoſcius. Andreas Patricius

 & dexteri-

& dexteritate eſt verſatus : intelliget, quantus ille & quàm propemodum curioſus, cum verborum obſeruator, tum ſententiarum cenſor, ac iudex mirificus in oratione latina extiterit. In qua quidem ſi quid affectatũ, ſi putidum, ſi tumidum, ſi inane reperiebat, id cõfeſtim natura ipſa reſpuebat : contra autem, ſi purum, ſi ſimplex, ſi temperatum animaduertebat, id vnicè amplectabatur : neceſſariorũ vltro ſubmonens, decentia laudans, omnia autem audiendo (nam legebat non æquè libenter) non ſolum intelligens, ſed etiam limatiſsimo ſuo iudicio, tanquam ponderibus examinans. Atq; hæc quidem in latina, cæterũ populares illas, Italicam, Germanicam, Slauonicas linguas omnes, in ijsq; adeò, vt ne hoc etiam taceam, noſtrã inprimis Polonicam ita calluit, ut neſcias, cum loquentem audires, ciuatem eſſe potiſsimum exiſtimes.

GEOmetria. GEometricam, opticam, rerum ponderationesq; numeros, proportiones diuiſiones, precia, architecturam tormentariam ita calluit, acſi in tota vita nulli alteri ſtudio vacaſſet. Acies inſtruendi, collocandi, currus ordinandi, ducendi exercitus, & omnium artium & neceſsitatum belli ita gnarus, ita peritus, vt ij, qui in re bellica non mediocriter verſati ſunt, hoc de eo ſumma cum admiratione prædicarint.

Naturæ obſeruationes. IN naturæ opificio, & naturis animalium plurima obſeruauit: quæ multi philoſophorum non attigerunt: & multa refutauit, quæ alij ſcribendo pro rebus certis tradiderunt.

Tempeſtates

TEmpeſtates futuras, & aeris affectiones, ex vſu & propria experientia mirandũ in modum obſeruabat. In omnibus mechanicis artibus vocabula, nomẽclaturas proprietates ita tenebat, vt vix vllum artifici... quo non egregiè diſſerere, ac quæ ad artem ... actè tenere & commemorare poſſet. ... è ita fuit, ac ferè formatus ad bene... rimos locupletando, ipſe & fiſcum ... nquam magnas diuitias habuerit: & ... aruo inuolutus ſit. Auariciæ radicem ... m habuit nullam, ſed etiam ſæpe de ... negligentius habebat. Oſtendũt ... lia, tum Ducatus ipſius Barenſis in ... o hæreditas, in qua repetenda, totos ... annos laborabat: quæ vno anno, quã... perari potuiſſet.

Tempeſtatum item.

Mechanicæ artes.

Liberalitas.

... in veſtitu, cibis, & cultu corporis ... nalem ſeruauerit, vos ipſi vidiſtis: ... rum noſtrorum Regum tan... fortis ... parſimonia ... alioquin ... cum cer... rehende... cibarias ... luimus. ... humo... ortere. ... ex no...

Frugalitas.

Perſcrutator animorum.

Rex noſter, ita cognoſcebat omnes: ita naturam, mores, ſtudia, & propemodum cogitationes ipſas omnium in vultu tanquam in ſpeculo aſpiciebat; vt nihil ferè eſſet, quod illum latere potuerit. Quod vt certum eſt, ita rurſum facies & vultus ipſius erat viua [illegible] ius i-mago. De quo hoc dici poterat; ſæp[illegible] verba loquentis habet.

Cũctatio. CVnctationem nimiam in eo quida[illegible] re ſolebant. Fuit quidem cunctator: ſe[illegible] ea cogitatione diutius verſor, ſæpe hoc n[illegible] los ponere, idq; libenter crebris ſerm[illegible] parc; eam fuiſſe rerum noſtrarum [illegible] conditionem, vt eiusmodi ingenium, [illegible] ditum eſſe cognoſcebamus, vix alite[illegible] blicæ detrimento ſe gerere potuiſſe vi[illegible]

Patiẽtia. QVid de patientia dicam? qua[illegible] ſed etiam orbi terrarum fuit admi[illegible] bi vera dici: Vitia Reipublicæ ter[illegible] perſtringi ferebat, nec cuiusquam [illegible] fendi videbatur [illegible]

Staniſlaus Carncouius Epiſco. wlad. niſlaus Carnc[illegible] cæ noſtræ dig[illegible] tem Regis [illegible] verba repet[illegible] quæ in eo n[illegible] [illegible] legibus perpenđem, quia qui[illegible] at abuſi temerè ſeſe [illegible] fuit error: nonunia ingere[illegible] Reipublicæ maieſtatem labefactarant, & ordinem omnem

Perſuadere enim mihi non poſſum, quin ob hanc legē, maxima nomini noſtro, apud totius ferè orbis nationes inuratur infamia: & apud Deum ipſum, quoquomodo leges has tueri velimus, acerbiſsima indignatio conci= lietur. Sed hac de re, alij ſuis locis docte, & vberrimè ſcripſerūt: quam ego tamen ſilentio præterire nō potui.

VIdit hoc Rex noſter: & mutatum eſſe voluit. Vi= dit & alia pleraq;, in quibus emendatione fuit opus. Sed truncandi ſunt ſenſim, non violenter euellendi er= rores publici: quale ferè erat ſtudium, qualis animus Regis noſtri; qui omnia in Reipublicæ negotijs man= ſuetè, moderatè, cautè, pedetentimq; agebat. Vt autem prudens nauclerus, non ſemper eò dirigit nauem, quo curſum inſtituit: ſed quo præſens tempeſtas illi conce= dit: ita prudentes in Republica viri, ſemper idem ſpe= ctant, non ſemper idem agunt & dicunt: & vela conſi= liorum ſuorum, ad flatum temporum, & occaſionum componunt & moderantur.

Tantum verò etiam ſua perſona Reipublicæ ſatisfa= *Succeſſor* cere voluit, vt etiam ſe viuo, liberam de ſucceſſore de= ſignando dicendi ſententiā, omnibus eſſe voluerit: non alio certè cōſilio, quàm vt eam ſalutem, & pacem, cuius ipſe in noſtra Republica dux fuit, & autor, quaſi per manus ſucceſſori ſuo tuendam, & conſeruandam tra= deret. Sed vt alia non pauca, etiam hoc eius inſtitu= tum, non ſolum tum non ſucceſsit, ſed etiam in melio= rem ſtatum nunc conuerſum eſt.

Corporis lineamenta.

COrporis eius lineamẽta, & illam ſingularem vultus, oculorum, & oris ſuauitatem, corporis ipſius, brachiorum, & manuum decentem habitum, ac proportionem, teneritudini tamen cuidam magis obnoxiam, nolo hic oratione mea perſequi. Decẽtia omnia, & placida in eo fuerunt. Pudicitia externa tanta: vt nullum verbum obſcænum aut turpe, nec in cubiculo quidem pænitiori, ex ore eius auditum ſit vnquam: & ſemper cauebat, ne ſe induendo, aut exuendo, qua minus deceret nudatione dehoneſtaret. Vno hoc nimius fuit & immoderatus: quod in laboribus erat perpetuus, neq; ſibi parcebat vnquam: non nox curis ſoluta: non dies à laboribus liber: non menſa aliqua moleſtia vacabat. Sæpenumero aliqui pendebant ad aurem qui veſparum fungerẽtur offitio. Adeò verum hoc fuit in Rege noſtro, quòd quidam dixit: aſinorum multò meliorem eſſe conditionem, quàm Regum: quibus parcitur quando comedunt; at Regibus ne tum quidem parcitur. Cuius rei, & ſi Rex noſter neminem propter modeſtiam admonuit: tamen priuatim ſæpè conqueſtus eſt: eò ſe redactum eſſe, vt nulla in re agnoſcat ſe Regem eſſe, niſi in ſola reuerentia ſubditorum. Et quo grauior ætas accedebat, eò magis laboribus defatigabatur: & non ſolum regni, ſed vitæ etiam pertæſus, multa remittebat. Solebat ꝑ dicere, niſi alia ratione ſibi conſuleret: tanquã vectoricio equo, ſub ipſis oneribus ſibi moriendũ eſſe. Ideóq; ſæpè & ſollicitè ea de re cogitabat,

Pudicitia.

Indefeſſus etiam ſuo incõmodo

quo pacto

quo pacto ſe à regni gerendi moleſtijs retraheret;& al teri tradens lampada, regno ſe abdicaret; ac exemplo Caroli Quinti Imperatoris fœlicisſimi mundo relicto, Deo, & ſibi priuatam vitam duceret.

AD finem orationis rem præcipuam ſeruaui, quā fortaſſe iam dudum à me expectabatis: hāc nimirum, quàm religionem & retinuerit ſemper, & in qua ex hac vita diſceſſerit. Religionem itaq;, qua ab ineunte æta te imbutus erat,Catholicam,& ne quid dubitare posſis tis Romanum, tenuit,coluit,& obſeruauit. Etſi in hoc rerum turbine,& totius orbis miſeranda tēpeſtate,quæ & noſtram patriam non mediocriter affecit: non erat valdè mirandum [illegible] & ipſe aliquid eiusmodi in animū admiſiſſet [illegible] tamen cum aduerſæ partis diſsidentes,& in dies nouas ac mutabiles ſentētias, noſtram verò cō ſtantem concordiam in eorum dogmatibus ſummam [illegible] m, in noſtra autem religione ma iorem [illegible] diſciplinæ rationē, ibi perniciem ac euerſionem [illegible] m, ac rerum publicarū, hic pacem & ſalutem [illegible] continuò perſpiceret: in ea fide, quam à [illegible] ſuis Poloniæ Regibus, per manus traditam [illegible] acceperat, toto vitæ ſuæ tempore ad extremum ſpiritum permanſit: quod & in ipſa morte declarauit. Non enim niſi ſacris Chriſtianè procura tus, & peractis omnibus, quæ fideles ſolent, & debent, obijt. Oſtendit & teſtamento ſuo,quanta erga Deum pietate fuerit; quali animo & amore in Rempublicam

Religio

& nos

& nos omnes. Cúm enim omnia ſibi à Deo data fuiſſe
agnoſceret,animam, corpus,regnum & officium ſuum;
hæc omnia,quibus cõpetebat,reddidit. Animam Deo,
à quo eam habebat,& quam infirmitate humana mul-
toties peccatis obnoxiam ſe feciſſe faſſus eſt, per filiũ
Dei cõmendauit, & teſtamento legauit,ac eius miſeri-
cordiæ permiſit : corpus é terra natum, terræ & cineri
reddi mandauit : officium ſuum Reipublicæ reddidit.
Sororibus vero ſuis tribus, quarũ primam, Zophiam
Henrici Duci Braunſuicenſi: Catherinam Ioanni Duci
Finlandiæ,nũc Regi Succiæ, in matrimonium colloca-
uerat: & Annæ, quã virginem moriens reliquit,id quod
illarum eſſe ducebat, aſsignauit. Præclariſsima autem
monilia tria, nempè, vnionem,pacem & charitatẽ,no-
bis omnibus reliquit. Quo dono nihil ſanius,nihil præ-
ſtantius, non ſolũ ab homine relinqui eſt,ſed etiam à Deo
optimo maximo generi hominum dari potuit. Quid
nobis reliquit? num res vanas? num ea,quæ fortuna ro-
tat,quæ ſunt fluxa,caduca, & inſtabilia,& quorum me-
moria cum ſonitu ipſo deperire ſolet? non certè. In his
profectò monilibus nobiliſsimi Sarmatæ reliquit no-
bis ſalutem, quid ſalute melius? reliquit gloriam, quid
gloria præſtabilius? reliquit libertatem, quid libertate
dulcius? quid noſtræ genti glorioſius? Reliquit non
ſolũ integritatẽ Reipublicę,ſed etiam ſtabilitatẽ fortu-
narũ noſtrarũ,decoris,& honeſtatis noſtrę ſempiternũ
incrementũ. Quid eo clarius? quid maius? quid vtilius?

verba

verba me certè deficiunt, quibus magnitudinem eius beneficij dicendo explicare poſsim. Ac ne vel ambitione, vel imprudentia, vel caſu aliquo ea vincula inter nos vnquam violemus, addidit iusiurandum, quo nos per immortalem Deum obſtrinxit: vt vnionem hanc, pacem hanc, & charitatem hanc, nobis ab eo relictam, tanquam ſummum excelſi DEI donarium, ſanctiſsimè colamus & tueamur. Hoc eodem teſtamento, vobis Senatores, & curam interregni commendauit: vobis Conſiliarijs, veſtram fidem implorando, ſororem ſuam Annam, iam omnibus amicis, & conſanguineis in hac republica orbam, quam quanti ſemper fecerit, & viuus multis ipſe rebus oſtendit, & in morte ſua hoc ipſo teſta[illegible] declarauit: eam, inquam, ac fortunas eiu[illegible] veſtro patrocinio, tanquam patribus & t[illegible] & cõmendauit. Et ſic, vbi & Deo & [illegible] ſit: poſtquam cum patre quadraginta [illegible] trem verò viginti quatuor annis imp[illegible] um & diuturnũ morbum, viribus omni[illegible] Franciſco Craſinio, Epiſcopo Cracouie[illegible] ij illius ac debiti extremi, & vltima[illegible] monente, & ſacris eum procurante, Kniſini, [illegible] ſeptimo Iulij, anno ſuperiore, ex huius vitę [illegible] us, ad æternam beatitudinẽ, ac domum illa[illegible] ,è qua præclariſsimos illos ſpiritus, & virtute[illegible] acerrimas traxerat, nobis ſpectantibus, & cõplora[illegible] ius emigrauit: cæloq; conſedit: vbi æterna fœlicitate

Cura Interregni

Franciſcus Craſinski Epiſcopus Cracouię.

Mors.

fœlicitate & præmĳs, ꝑ adminiſtrato hoc regno, ac Republica, in pace, & tranquillitate relicta, fruetur in ſempiternum.

Habetis genus, vitam, mores, beneficia, in Rempublicam ſingularia merita, Sigiſmūdi Auguſti, Regis noſtri pientiſsimi, Patres optimi, ac Equites clariſsimi: quę vigebunt memoria ſæculorum omnium, quæ poſteritas alet, quæ ipſa æternitas ſemper intuebitur, quo promiſeram ordine, vobis ob oculos poſita. Audiuiſtis, & in q̄ua Repuclica; quam is languidam, ægram, tot cuneis hoſtium obiectam, tot morbis ac corruptelis domi ſcatentem, ac vi ſua quodammodo nutantem, ita prudentia ſua rexit; ingenio gubernauit; vigilantia tenuit; authoritate geſsit; patientia moderatus eſt; vt eius rei fructus etiam hoc interregno retulerim maximos, & vberrimos. Quid em̄ cauſæ obſecro cùm an... continui aliquot, fame, graui peſtilentia ... mentis Sarmatiam vexaſſent; cùm pro ... ni infinitam cupiditatem, & repentinam ... publicæ ordinis conturbationem, ac probe ... itatem, extrema quædam pernicies, ac euer... dies metueretur; cùm in acerbiſsima om... ones, tàm potentes quàm tenuiores, morbo que ... peccato communi Reipublicæ diſcerperentur: ... n Valachia, nouam mutationem & vulnus accepiſſet: cùm Turcarum potentiſsimæ copię in finibus eſſent; quòd in hoc tanto diſcrimine Reipublicæ illo mortuo, nulla nos

calamitas

calamitas attigit: nulla perturbatio afflixit. Domi ita amanter, ita placidè, & dulci quadam conſenſione omnia conſtituta ſunt, quæ in interregno pacem, & eius æquabilitatẽ retinerent: & diſsidijs Reipublicæ occurrerent: & hoſtium conatus, ſi non frangerent, quod ſine capite difficile videbatur, at ſaltem frenarent: & morarentur. Nihil ſunt illæ diſsenſiones primæ prouinciarũ, & diuerſæ ſententiæ: quas ego magis ex ambitione illa ſalutari & neceſsaria, iuuandi Rempublicam, apud eos præſertim, qui ſuæ virtuti & dexteritati confidebant, quam praua illa & pernicioſa, quæ eſt Reipublicæ peſtis, profecta eſſe exiſtimabam. Agitatione enim illa conſiliorum, conuentuum, & ſententiarum, ita res componebantur, conferebantur, & ad quandam mod[illegible]ationem reuocatæ fuerunt: vt & ſenſus, [illegible] ac [illegible]ntates omnium, ad pacem & ſalutem [illegible]ibus ſatisf[illegible]ent: & Rex clariſsimus, & pręſtanti[illegible] tribus poſt P[illegible] ornatus, concordibus omnium prouinc[illegible]ſſet: poſt Io[illegible]nijs electus: & finis interregno exopt[illegible]ſsi[illegible] exhauſtus [illegible]itus ſit. Cuius quidem rei, prima laus eſt, [illegible]m noſtrum mortuum: quòd ita tranquill[illegible]tum regnum, ita prudentes rectores & n[illegible]t ſcitis, d[illegible]a pacis & concordiæ ſtudioſam nobilitatem rel[illegible]erit. Proxima veſtra, prudentiſsimi Senatores: que à priuati[illegible] inimicitijs, & odijs domeſticis recedendo, & tanquam in ara Iouis poſitorij ea relinquendo: veſtris ſapientibus iudicijs, in eũm portum

REX electus.

 Rempu

Rempublicam adduxiſtis. Non poſtrema & veſtra omnium gloria, nobiles conſtantiſsimi: qui etſi á libertate veſtra non receſsiſtis; tamen Senatus autoritatem ita ſeruaſtis incolumem; vt eam ſequendo, nauem hãc in qua omnes nauigabamus, ex his procellis, quæ imminebant, eriperetis: ac res totius Reipublicæ, ad eum finem, quem oculis videmus, & quo nobis meliorem optare non potuimus, adduceretis.

NVnc hoc vnum reſtat: quandoquidem oratio noſtra iam finem habet, ac id quod voluimus, dicendo, noſtra quidem ſententia, vtinam & fauore veſtro, aſsequuti ſumus; vt Deo immortali gratias agamus; quòd hoc regnum, tot, tam feris & barbaris hoſtibus circumdatum, & tot rapinis obiectum, prouidentia ſua diuina, ita ex alto regat, & tueatur: Regesq; nobis, tam fœlices, pios, iuſtos, clementes, domiq; & foris, ſummam fortitudinis, prudentiæ, & moderationis laudem habentes, largitus ſit hactenus, ex hac clariſsima IAgellonum familia, quæ in SIGISMVNDO AVGVSTO finé accepit; & cuius familiæ adhuc ANNAM Principem, virginem ſanctiſsimam, vt reliquum in regno hoc ſurculum agnoſcimus. Cui quidem virgini, parem hanc gratiã referre debemus; quod maiores eius, quod proauus, quod auus, quòd pater, quòd frater, hanc Rempublicam, & ſaluam retinuerunt: & innumeris beneficijs ornarunt: amplificarunt: illuſtrarunt: et quæ ipſa tot annos, pro vobis & Repu-

blica

blica, in DEO immortali placando occupata fuit: & quæ vltra fraterna beneficia, etiam proprio nomine, fide, & fauore ſuo erga Rempublicam, animos veſtros perpetuo beneuolentię & gratitudinis debito, tam fratri ſuo mortuo, quam ſibiipſi deuinxit. Deprecemurq; ab ipſo optimo, maximo DEO, vt & Regem hunc, quem ſola virtutum illius fama elegimus; quemq; Deus, veluti exerta è cœlo manu, nobis in eo loco, quo minimè ſperabamus, oſtendit ac exhibuit: & cuius electio, tam proſperè perfecta, minuere nobis dolorem amiſsi Regis debet, ſeruet: & gubernet: noſq; vna cũ eo, & Republica noſtra, totius Europæ propugnaculo, & laudis eius domicilio, fœlices, & beatos reddere perpetuis temporibus velit.

DIXI.

IN OBITVM SIGISMVNDI AVGVSTI POLONIAE REGIS CARMEN IACOBI HELIAE GALLI.

SI Mars iura ſuo violat legesq; tumultu
Nec dici quisquam Rex ſine lege poteſt;
SI ſæuas acies odit chorus ille ſororum,
Qui ſolus Regem condere iura docet,
SI dantur populis diuino numine Reges,
Vt pacem ſalua religione colant,
Quis neget Auguſtum perfunctum munere Regis,
Regis, quem ſuperum numina ſancta regunt?
Crimina qui belli fugit clariſsimus armis,
Concentusq; ſui finibus imperij:
Qui muſas coluit, pacemq;, & priſca deorum
Sacra pius tenuit funeris vſq; diem,

EPICEDION.

SERENISSIMI PRINCIPIS DOMINI SIGISMVNDI AVGVSTI

DEI GRATIA OLIM POLONIAE REGIS, magni Ducis Lithvaniæ &c.

ERGO iaces patriæ REX ô mitiſsime noſtræ,
AVguſte: ante diem morte perempte iaces.
NEc diadema tuos, neq; ſors tibi protulit annos
Regia: ſed nec opes, iudiciumq; graue.
Nil tua te probitas, nil te ſapientia iuuit:
Cuncti mortales, quam tribuere tibi.
Ingenij dotes, mors implacabilis hauſit:
Corporis & vires, imperiumq; tulit.
Eripuit manibus ſceptrum, capitiq; coronam:
Et rubigo enſem paſcitur atra tuum.
SArmatiæ populi, quos REX mitiſsimus ille
Deſeruit, Regis morte dolete mei.

Circumſtant hoſtes, & mille pericula regnum:
Inſidias auidi diſpoſuere lupi.
Et patriæ ſoboles in publica commoda, ſegnis
Aſt in priuatas feruida fertur opes.
Luxuries immenſa, & opum inſatiabilis ardor,
Corruptis populum moribus eſſe dedit.
Præmia nulla bonis ſunt: nullæ in crimina pœnæ:
Opprimitur virtus: crimina ſceptra tenent.
Ah vereor, vereor, ne virtus iuncta furori,
Exitium patriæ perniciemq; ferat.
Hos inter populi mores, tot damna, tot hoſtes
Stingueris: & te Rex mors inopina rapit.
Non inopina quidem, quam longus corpore languor
Præceſsit: ſed flos quando virilis erat.
Sarmatiæ populi, quos Rex mitiſsimus ille
Deſeruit, Regis morte dolete mei.
Debueras æuum Rex clementiſsime longum
Viuere: debueras, ve mihi, debueras
Quare? nam victus tibi erat moderatio: cauſa
Quæ longæ vitæ debuit eſſe tuæ.
Vis plus vt dicam? meruit patientia ſumma,
Seruata extremum mortis ad vſq; diem.
Addo, merebantur curæ, ſummiq; labores:
Impleta & cunctis munia certa locis.
Sed queror in caſſum, mors nulla flectitur arte,
Non faſces, lacrimas, imperiumq; timet.

Nec tamen

Nec tamen omnia mors demit: potiora reliquit:
    Corpus abeſt nobis, ſed benefacta manent,
Paſcatur liuor quantum velit: obruat orbis
    Te, ingratusq; tui non meminiſse velit.
Sed tandem agnoſcet, ſeq; ingratum eſſe dolebit:
    Atq; tuo cineri mitia verba dabit.
Sarmatiæ populi, quos Rex mitiſſimus ille
    Deſeruit, Regis morte dolete mei.
Mortuus eſt nobis, ſibi non, ſibi viuit in æuum:
    Imperat in cælis, & meliore modo.
Sed neq; nunc ceſſat Regali munere fungi:
    Nunc quoq; quod viuus debuit, illud obit.
Mortuus hoc fecit, viuus quod iure nequibat,
    Viſus conſilio, quod voluiſſe bono eſt.
A ſummo obtinuit, dubio procul, ille parente:
    Vt Regem nobis, deligeremus eum.
Qui poſt, ſi tanti regni moderetur habenas:
    Qui famam, noſtras qui repararet opes:
Hic eſt HENRICVS Rex, lux & gloria noſtra,
    Et ſpes perpetui non dubitata boni.
Hoſtes compeſcet: virtuti augebit honores;
    Sarmatiæ lubens reſtituetq; decus.
Sarmatiæ populi, quos Rex mitiſsimus ille
    Deſeruit, Regis morte dolete mei.
Deſinite & lachrimis cœleſtem rumpere ſomnum

Rex Siſmunde vale, iam Rex Auguſte, tuosq;
Comenda populos, tempus in omne Deo.
HEV quid ago? funus plango, neq; iam mihi conſto:
Iam rurſum lachrimis immaduere genæ.

REX MORTVVS AD SVBDITOS.

PArcite regnizolæ lachrimis, quibus æquius intus
Iudicium, quibus & vis pietatis ineſt.
Non deflendus ego: ſors fœliciſsima nobis
Obtigit: hic regno iam ſine morte fruor
Nec vos deflendi: nam quod mihi fata negarunt,
Efficiet, poſt me qui data ſceptra geret.
Sed mirum, quòd vos tantum mea funera fletis:
Pro quorum meritis præmia nulla dedi;
Inſultant reliqui, lacerant, & dentibus atris
Me moresq; meos, & mea facta notant.
Qvos ego diutius ſummis & honoribus auxi;
Atq; dedi regni parte ſedere mei.
Hoc mihi dant vitio, tardus, bellumq; peroſus,
Et pacis ſemper quod ſtudioſus eram.
Pace quid vtilius, poſt tot diſcrimina, noſtis:
Pax fructus belli eſt: pax mihi grata fuit.
Plus quàm bello alij, fœlici ego pace peregi;
Quo nullus liuor, me ſpoliare poteſt.
Sed neq; Martis opus, fulgentiaq; arma peroſum
Me nemo ſanus dicere iure poteſt.

Pugnatum

Pugnatum quoties ſub me eſt, victoria pro me
Semper erat; teſtis Neuela, & Vla mihi.
Cum Turca pax certa fuit, quem vincere qui vult,
Diuinis opus eſt certe vt auxilijs.
Per me magna iſti facta eſt acceſsio regno:
Prouentus aucti publica gaza tui.
Sauromatæ, Litaui, Pruſsi, ſunt corpus in vnum
Ingenio iuncti, conſilioq; meo.
Libertatis opes vobis, & iura reliqui
Integra: quæ veſtra eſt fama vetusq; decus.
Iam me profuſum, iam me voluere tenacem:
Quæ leuitas iſthæc? eſt mea culpa tamen.
Nam profuſus eram, cùm vos ſublime locatos
Ampliter ornaui, & munia ſumma dedi.
Non ego vos, vos me reliquum docuiſtis auari,
Non fundum in vobis, non modus vllus erat.
Expleti ad ſummum, ſemper tamen ore roganti
Aures pulſaſtis, nocte dieq; meas.
Quid facerem? profudi in uos patrimonia ſolos
ica: pro meritis debuit eſſe datum.
utem Reſpublica tota videbat,
um meritis publica parta ſalus,
neglexi hos, ſed vos ſpoliaſtis vtroq;
ertudere ſuum, gratia nulla fuit.
At vos ô fortesq; viri & virtutis amantes

Non ſic ſemper erit, veniet conuerſio rerum;
Virtutiq; ſuus reſtituetur honos.
Vos alios diræ, & triſtis cruciabit Erynnis,
Quorum in me calamus linguaq; ſpurca furit
Ingrati fuci, palpones ſemper egentes,
Omnibus ingrati, turba inimica Deo.
Viuetis tumidi, ſpreti, lucemq; peroſi:
Poſteritas nullas veſtra videbit opes.
Hoc ego non opto vobis, ſed iuſta Deum lex
Offitium faciet, me & renuente ſuum.

AD HENRICVM SVCCESSOREM.

REX HENRICE, mei populi iam duxq; caputq;
Fata mea ante oculos ponito quæſo tuos.
Nulla mihi ſoboles fuerat, tu filius vnus:
Debeo nate tibi dicere vera parens.
Si quid id eſt, tibi quod placeat, tum noſtr[illegible]quaris
Exempla: & rectum progrediaris iter.
Si quid erit quod diſpliceat: nos quæſo fuiſſe
Mortali aduertas conditione ſatos
Non ſemper culpa eſt, ſi quid delirat [illegible]
Illorum, in quibus hoc fama ma[illegible]
Tempus, in his fuerit cuius nam culpa [illegible]
Occulta hoc ſi quidem poſt man[illegible]
At tu, quandoquidem prauo diſcernere [illegible]
Scis; atq; inde tibi gloria magna venit.

Cognoſces

Cognoſces facile, quo virtus, quo ferat error:
    Quid ſecum probitas, improbitasq; vehat.
Nam probitas eadem eſt ſemper, neq; liuidus illam
    Vlla nequitiæ lædere labe poteſt,
Verax, & ſimplex, lucri nullius auara,
    Publica præponens commoda quæq; ſuis.
Pro patria prima eſt: verum pro ſe vltima ſemper;
    Secura atq; audax, candida, clara, potens.
Improbitas contra, mala mens, animusq; pudoris
    Expers, non vllo flectitur obſequio.
Eſt impura, procax, veriq; oblita decori:
    Per fas, perq; nefas auctior eſse cupit.
Turpis adulatrix, fraudum ſcelerumq; miniſtra,
    Quo trahit ambitio præcipitata ruit.
Venales animas, virtutemq; atq; pudorem
    Præ cæca infælix ambitione gerit.
Ergo ſi decus æternum venerabilis ambis,
    Et laudem veræ nobilitatis amas.
Noſce homines vt apes: fucos præſepibus arce:
    Qui tibi tendiculas, inſidiasq; ſtruent.
Blanditias, iniquam peſtem fuge: murmura pelle:
    Qu[illegible] or[illegible] fugient, luce carere iube.
Exhibeas patulas nec delatoribus aures:
    Perdere te cupient, & tua damna petent.
Nil tibi priuatum ſapiat, ſint publica curæ

Et tanquam patres ſanctum vereare Senatum;
Nil parte ex alia quod verearis erit.
Præcipuus verò ſis nobilitatis amator:
Tota tibi veri gloria Martis erit.
Sarmatiæ muri non ſunt, non mœnibus altis
Cingitur; aſt equitum nobilitate viget.
Horum tu ſtudeas ſartam retinere ſalutem;
Horum virtuti præmia plena dabis.
Poſtremo tibi trado meam, & commendo ſororem:
Hanc tu fraterna pro pietate cole.
Vxorem tibi do, tibi dat Reſpublica regnum:
De te conceptam ſpem facito eſse ratam.
Sic mihi quos demit, tibi Iuppiter augeat annos:
Sic tibi perpetuum creſcat in orbe decus.

EIVSDEM SERENISSIMI D. SIGISMVNDI AVGVSTI POLONORVM REGIS, MAGNI DVCIS LITVANORVM, &c.

CARMEN EPITAPHION.

τὸν ἱερὰν [illegible] λάχων Αὐγούσου ἄνακτος
Ἄννα κασ γνήτη [illegible] ἔθηκε φίλου.
Σοὶ κλέος ἀθάνατον: ψυχὴ δὲ τεῶ ἐνὶ κόλπῳ
Σωτῆς χερσὶ βροτῶν, μνῆμα χάσμα τ' ἔχει

Aliud

ALIVD.

τῶν Ἰαγελλονιδῶν, γενεᾶς ἐν σήματι κεῖται:
ἔσχατος Αὔγουστος, Σαυρομάτων βασιλεύς.
ὃς ῥα ἔχε εὐφροσύνην, καὶ παντοδαπαῖς ἀρετῆσι:
πατρὶ ἀγακλειτῷ, πάντοθ᾽ ὅμοιος ἔην.
εἰρήνην φιλέεσκεν: ἐνὶ πτολέμῳ δὲ στρατηγὸς
Δυσμενέεσσι μέγαν πᾶσι παρεῖχε φόβον.
Ἀλλὰ μὴν ἀργαλέος θάνατος, μετέπειτ᾽ ἐδάμασσε
καὶ γὰρ ὅγ, οὔτ᾽ ἀγαθῶν φέρεται, οὔτε κακῶν.

EIDEM SVPREMVM VALE.

REx Auguſte vale, quem cœlis intulit altis:
In ſummum pietas offitioſa DEVM.
Qui tibi ſuccedit, dent fata benigna Polonis,
Vt deſiderium leniat ille tui.

Andreas Tricœſius.

Ἀγνω τύχη.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA ROMA